

مآئده

پژوهش

دو فصلنامه پژوهشی

بهار و تابستان 96 - شماره 3-4

سخن سر دبیر

معرفی کتاب مهارت پژوهشگری در آموزش

جایگاه پژوهش در قرآن کریم

حوزه های علمیه و پژوهش

عوامل حفظ شخصیت زن از نگاه قرآن

خبرهای پژوهشی

فهرست مطالب

4 ..... سخن سر دبیر.....

5 ..... مفهوم پژوهش .....

نگاهی به تفاوت مبانی پژوهش در تحقیقات فقهی و

7 ..... پژوهش های آکادمیک.....

12 ..... معرفی کتاب مهارت پژوهشگری در آموزش .....

13 ..... معرفی کتاب مدیریت اینترنت و شبکه های اجتماعی ....

14 ..... معرفی سایت های معتبر .....

15 ..... جایگاه پژوهش در قرآن کریم .....

16 ..... حوزه های علمیه و پژوهش .....

تحولی امید بخش در بدنه ی حوزه در شرف وقوع

20 ..... است .....

26 ..... عوامل حفظ شخصیت زن از نگاه قرآن .....

39 ..... چکیده ها .....

45 ..... اخبار پژوهشی حوزه .....

صاحب امتیاز

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها

مدیر مسئول : فاطمه یکتا عربانی

سر دبیر : صدیقه باقری

تنظیم مطالب : صدیقه باقری ،

مریم رجبی

طراحی : مریم رجبی

جمع آوری مطالب:

صدیقه باقری ، مریم رجبی ، فاطمه یکتا

و تمامی طلابی که با ما همکاری

داشتند.

مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری :

یکی از چیزهایی که ما امروزه خیلی احتیاج داریم ،

برنامه های مطالعاتی برای قشرهای مختلف است .

مفهوم پژوهش

پیشرفت دانش بشری است. روش های انجام پژوهش بسته به نوع دانش شناسی آنها تفاوت چشمگیری در درون رشته های علوم انسانی و علوم مهندسی و همچنین مابین این دو شاخه از علم دارند.

پژوهش به معنای انجام کاری خلاقانه به صورت نظام مند است که هدف آن گسترده تر کردن دامنه علم و دانش است. این گستره میتواند در زمینه علوم انسانی، فرهنگ و جامعه، و استفاده از علوم مختلف به منظور دستیابی به کاربردهای جدید باشد. از

پژوهش جهت یافتن یا تأیید حقایق، تأیید دوباره نتایج پژوهش های قبلی و یا رد آنها، یافتن راه حل برای مشکلات فعلی و یا مشکلات نوظهور، پشتیبانی از نظریات موجود یا ایجاد نظریات جدید استفاده میشود. یک پروژه پژوهشی میتواند به منظور توسعه مطالعه انجام شده در قبل نیز مورد استفاده قرار گیرد. به منظور اعتباردهی به ابزارهای پژوهش، رویه ها، و یا آزمایشات بکار گرفته شده در انجام پژوهش ممکن است **پژوهشگر** دقیقاً از عوامل مورد استفاده در پروژه های تحقیقاتی قبلی استفاده استفاده کند. هدف اصلی از **انجام پژوهش**

های (بنیادی) در مقابل پژوهش های

کاربردی مستندسازی، کشف، تفسیر، و یا تحقیق و توسعه درباره روش ها و سیستم های مورد نیاز جهت

انواع مختلفی از پژوهش وجود دارند که در میان آنها میتوان به این گونه های پژوهش اشاره کرد: پژوهش های علمی، پژوهش هایی در حوزه علوم انسانی، هنری، اقتصادی، اجتماعی، کسب و کار، بازاریابی، و همچنین پژوهش های پزشکی .

نیاز به توضیح است که تعاریف مختلفی از **مفهوم پژوهش** وجود دارد که جهت روشنتر شدن بحث به تعدادی از این تعاریف به همراه منابع آنها اشاره میکنیم: مارتین شاتلورت (2008) تعریفی از پژوهش ارائه کرده است که حوزه وسیعی را دربر میگیرد. این تعریف اینگونه بیان شده است که «در گسترده ترین حوزه معنایی کلام، مفهوم پژوهش دربرگیرنده هر گونه گردآوری داده، اطلاعات، و حقایق به منظور گسترش دانش بشری است.». کرسول (2008) نیز تعریف دیگری از پژوهش، به این گونه بیان کرده است که به منظور جمع آوری و تجزیه تحلیل اطلاعات مورد استفاده قرار میگیرد. هدف نهایی

شناخته میشوند؛ هرچند که برخی اعتقاد دارند این شاخص برای ارزیابی موسسات آموزشی شاخص صحیحی نیست زیرا کیفیت پژوهش به درستی کیفیت آموزش را مشخص نمیکند (و این دو موضوع لزوماً ارتباطی با یکدیگر ندارند).

تحقیقات در حوزه علوم انسانی دربرگیرنده روش‌های متفاوتی از جمله هرمنوتیک (هنر و علم تفسیر متون) و نشانه‌شناسی، و همچنین شناخت‌شناسی‌های متفاوت و نسبی‌گرایانه‌تر دیگری می‌باشد. محققین علوم انسانی به طور معمول به دنبال یافتن پاسخ صحیح و نهایی یک پرسش نیستند، بلکه به دنبال اکتشاف مسائل و جزئیات در حاشیه موضوع هستند. زمینه همواره در این تحقیقات دارای اهمیت بوده؛ زمینه می‌تواند اجتماعی، تاریخی، سیاسی، فرهنگی، و با قومیتی باشد. یک نمونه از تحقیقات علوم انسانی، تحقیقات تاریخی است که بخشی از روش تاریخی محسوب می‌شود. مورخین از منابع دست اول و همچنین دیگر شواهد به منظور بررسی نظام مند یک موضوع استفاده می‌کنند و سپس تاریخ را به صورت نقل‌هایی از گذشته می‌نگارند. پژوهش‌های هنری نیز جزو تحقیقات عملی به حساب می‌آیند و زمانی انجام می‌گیرند که آثار خلاقانه به عنوان موضوع و هدف تحقیق در نظر گرفته میشوند.

پژوهش افزایش ادراک از موضوع مورد بررسی است. بر اساس تعریف کرسول، هر پژوهش شامل سه گام اساسی است: طرح یک سوال، جمع‌آوری داده‌هایی برای یافتن پاسخ به سوال طرح شده، و در نهایت ارائه پاسخی به سوال مطرح شده. اکنون که با مفهوم پژوهش آشنا شدیم بد نیست که با انواع مختلف آن که در بالا نیز به آنها اشاره شد، بیشتر آشنا شویم.

تحقیقات علمی روشی نظام‌مند جهت گردآوری داده‌ها و یافتن پاسخ‌هایی به منظور ارضای حس کنجکاوی هستند. این تحقیقات، اطلاعات و نظریات علمی را جهت تشریح هر آنچه در طبیعت اتفاق می‌افتد و همچنین جهت تشریح خصوصیات دنیایی که در آن زندگی میکنیم فراهم میکنند. این نوع از پژوهش استفاده‌های کاربردی از علم و دانش را فراهم میکند. حمایت مالی از تحقیقات علمی میتواند توسط مقامات دولتی، سازمان‌های خیریه، و یا توسط بخش خصوصی (مانند بسیاری از شرکت‌ها و کمپانی‌ها) انجام گیرد. تحقیقات علمی در درون خود نیز با توجه به رشته‌های علمی مختلف و همچنین کاربرد‌های متفاوت به زیرشاخه‌هایی تقسیم میشود. به طور گسترده،

تحقیقات علمی به عنوان شاخصی جهت تعیین جایگاه علمی موسسات آکادمیک - مانند دانشگاه‌های کسب و کار -

در محاسبات برنامه‌ریزان این تحول لحاظ شود، شاید تحولات مورد نیاز حوزه، بهتر و درست‌تر صورت پذیرد و منابع گرانبهای مالی و انسانی حوزه علمیه در جای درست خود مورد استفاده قرار گیرد.

طبیعتاً بحث از پژوهش در حوزه علمیه، وجوه بسیار گسترده‌ای دارد که پرداختن به هر یک از آن‌ها از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است، ولی فقط به چند تفاوت عمده میان تحقیقات حوزوی در علوم دینی و پژوهش‌های دانشگاهی می‌پردازیم؛ که البته این تفاوت‌ها بیشتر در تحقیقات فقهی مورد توجه است. گرچه از [گزارش‌های منتشر شده در وب‌سایت معاونت پژوهش](#) نیز چنین برداشت می‌شود که این مسائل، مورد توجه مدیران حوزه هست.

تفاوت در هدف تحقیق

«حکم شارع» نقشی کلیدی در تحقیقات فقهی و حتی دیگر تحقیقات حوزوی دارد. به هر حال حوزه علمیه خود را موظف به تلاش برای کشف حکم و مراد شارع در باره موضوعات مختلف می‌داند و دروس خارج و تلاش‌های فقهی سلف حوزه نیز اکثراً در این راستا بوده‌اند. حتی تحقیقاتی که در زمینه موضوعات انجام شده است نیز از باب مقدمه رسیدن به حکم بوده است؛ چرا که شناخت دقیق موضوع، برای شناخت

نگاهی به تفاوت مبانی
پژوهشی در تحقیقات فقهی
و پژوهش‌های آکادمیک

همان‌طور که در طی دهه‌های اخیر، جریان‌هایی همچون «وحدت حوزه و دانشگاه» و «تحول حوزه» تأثیرهای گسترده‌ای در دانشگاهی شدن حوزه علمیه داشته است، تحقیق و فعالیت علمی در حوزه نیز با عنوان‌های جدیدی نظیر «پژوهش» و «پایان‌نامه‌نویسی»، دستخوش تحولاتی شدند که گاه مثبت، و گاه منفی بوده‌اند. ولی به نظر می‌رسد که روند این تحولات همچنان رو به هر چه دانشگاهی‌تر شدن تحقیق‌های حوزوی است و بسیاری از پایان‌نامه‌های فقهی سطح ۳ و ۴ حوزه نیز در فرم و قالبی شبیه پایان‌نامه‌های دانشگاهی، انجام و دفاع می‌شود. این در حالی است که گویا برخی از تفاوت‌های جهان تحقیقات فقهی حوزوی و پژوهش‌های دانشگاهی، کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند؛ تفاوت‌هایی که اگر در

حکم آن ضروری است. بنابراین، بر خلاف پژوهش‌های دانشگاهی که در اغلب موارد به دنبال کشف «رابطه» میان دو پدیده یا گاهی به دنبال توصیف آن‌هاست، تحقیقات فقهی حوزوی به دنبال کشف حکم پدیده‌ها با استفاده از آیات و روایات و یا نهایتاً به دنبال روشن کردن حکم آن‌ها با استفاده از اصول عملیه است. به بیان دیگر، دغدغه اصلی تحقیقات حوزوی رسیدن به یکی از احکام پنج‌گانه وجوب، حرمت، استحباب، کراهت یا اباحه است. و همین نتایج بعدها در سطوح مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ از رساله‌های عملیه، استفتائاتی که اشخاص حقیقی از مراجع تقلید می‌پرسند، تا فرایندهای زمان‌بر و پیچیده قانون‌گذاری در مجلس شورای اسلامی. با اینکه در سال‌های اخیر، حتی نهادهایی حوزوی نیز برای موضوع‌شناسی مباحث فقهی تشکیل شده است، با این حال همچنان پرداختن به موضوع صرفاً جنبه مقدمه دارد و به هر حال، تحقیقات فقهی به دنبال کشف حکم، «بر فرض سؤال» است و چنین گفته می‌شود که تشخیص موضوع، وظیفه فقیه نیست و خود مکلف (حقیقی یا حقوقی) باید برای شناخت آن تلاش کند.

بنا بر آنچه در تفاوت هدف ذکر شد، واضح و روشن است که «مسأله» تحقیق نیز در پژوهش‌های فقهی حوزوی با مسأله در پژوهش‌های دانشگاهی متفاوت است و چه بسا توصیه روش‌های پژوهشی برای تحقیقات حوزوی، عملاً راه به جایی نبرد. به دیگر سخن، مسأله ثابت تحقیقات فقهی به صورت سنتی، کشف حکم اولی یا ثانوی یک موضوع است. نگاهی به مباحث اصول فقه، از مباحث الفاظ گرفته تا حجیت ظواهر و نهایتاً اصول عملیه، همگی نشان از ماهیت مسأله تحقیق در فقه دارد. این تفاوت نگاه درباره «مسأله» تحقیق، باعث شده است که بر خلاف پژوهش‌های آکادمیک که غالباً ناظر به یک مشکل بیرونی هستند و نتیجه آن‌ها باید به حل آن مشکل کمک کند یا دست کم به شناخت بهتر آن بینجامد، سرانجام تحقیقات فقهی حوزوی، برائت ذمه مکلف از اشتغال یقینی به تکلیفی است که تا پیش از این تحقیق، دقیقاً معلوم نبوده است. به عنوان مثال، در جایی که یک پژوهش دانشگاهی سعی می‌کند تأثیر نوع خاصی از موسیقی را بر حالات روانی محدوده سنی خاصی از جوانان ایرانی بررسی نماید، تحقیقات حوزوی انرژی خود را صرف این می‌کنند که با بررسی آیات قرآن و روایات اهل بیت حکم «گوش کردن به موسیقی» را به دست بیاورند.

حکم آن ضروری است. بنابراین، بر خلاف پژوهش‌های دانشگاهی که در اغلب موارد به دنبال کشف «رابطه» میان دو پدیده یا گاهی به دنبال توصیف آن‌هاست، تحقیقات فقهی حوزوی به دنبال کشف حکم پدیده‌ها با استفاده از آیات و روایات و یا نهایتاً به دنبال روشن کردن حکم آن‌ها با استفاده از اصول عملیه است. به بیان دیگر، دغدغه اصلی تحقیقات حوزوی رسیدن به یکی از احکام پنج‌گانه وجوب، حرمت، استحباب، کراهت یا اباحه است. و همین نتایج بعدها در سطوح مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ از رساله‌های عملیه، استفتائاتی که اشخاص حقیقی از مراجع تقلید می‌پرسند، تا فرایندهای زمان‌بر و پیچیده قانون‌گذاری در مجلس شورای اسلامی. با اینکه در سال‌های اخیر، حتی نهادهایی حوزوی نیز برای موضوع‌شناسی مباحث فقهی تشکیل شده است، با این حال همچنان پرداختن به موضوع صرفاً جنبه مقدمه دارد و به هر حال، تحقیقات فقهی به دنبال کشف حکم، «بر فرض سؤال» است و چنین گفته می‌شود که تشخیص موضوع، وظیفه فقیه نیست و خود مکلف (حقیقی یا حقوقی) باید برای شناخت آن تلاش کند.

و ژورنال‌های علمی دیگر و گاه داده‌هایی است که از پیمایش میدانی به دست آمده‌اند. به عنوان مثال، پژوهشی که مسأله‌اش علت کاهش سپرده‌گذاری عامه مردم در صندوق‌های قرض‌الحسنه و افزایش سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت در بانک‌هاست، احتمالاً برای پژوهش، علاوه بر نظریات و مبانی مشهور اقتصادی، از آمارهای بانک و شاید گفت‌وگوی رودررو با مشتریان بانک‌ها و

قرض‌الحسنه‌ها استفاده کند و همچنین تغییرات اخیر نظام بانکی کشور را نیز مورد مطالعه قرار دهد؛ ولی در همین حال، یک محقق حوزوی بیش از اینکه دغدغه‌چرایی چنین تغییراتی را داشته باشد، مشغول مطالعه و بررسی آیات و روایات و تحلیل و بررسی آن‌ها بر اساس اصول فقهی و چارچوب‌های نظری فقیهان بزرگ شیعه است تا بتواند حکم انواع معاملات بانکی را به دست بیاورد.

بنابراین داده‌های مورد استفاده یک محقق حوزوی، از منابع دیگری به دست می‌آید که اعتبار آن‌ها را نه ژورنال‌های علمی و داده‌های آماری، بلکه ساختاری به کلی متفاوت نظیر علم رجال، علم لغت، علم منطق، علم تفسیر، علم صرف و نحو... تأمین می‌کند. این تفاوت ساختار اعتبار منابع، عملاً منجر به این می‌شود که مثلاً کثرت منابع پایان مقاله نباشد که اعتبار آن را افزایش می‌دهد، بلکه

البته چنانکه پیش‌تر نیز اشاره شد، گاهی تحقیقات حوزوی هم سعی می‌کنند برای شناخت بهتر موضوع، بررسی‌هایی جامع را انجام دهند؛ چنانکه حجم تحقیقات انجام شده توسط فضایی حوزه در باب معاملات بانکی کشور، گویای این مدعاست. ولی نهایتاً این تحقیقات نیز، رسالت نهایی خود را کشف حکم شرع درباره موضوعات مورد بررسی خود می‌دانند.

بنابراین، حتی اگر پذیرفته شود که تحقیقات فقهی حوزوی نیز باید مانند پژوهش‌های دانشگاهی با «تبیین مسأله» و به دست آوردن «پرسش» از دل مسئله آغاز شود، ولی اینکه آیا تبیین مسئله نیز در این تحقیقات باید به همان روش مرسوم در پژوهش‌های دانشگاهی انجام شود، اول کلام است.

جست‌وجوی منابع و ملاک اعتبار آن‌ها

مرسوم در پژوهش‌های آکادمیک این است که پس از تحلیل مسأله پژوهش و تبدیل آن به پرسش یا پرسش‌های ریزتر، منابع قابل استفاده برای پیدا کردن پاسخ آن پرسش‌ها جمع‌آوری و مورد استفاده قرار می‌گیرند. داده‌های مورد استفاده در این پژوهش‌ها گاه متون به دست آمده از متون کتاب‌ها

فقهی حوزوی و پژوهش‌های آکادمیک دانشگاهی باشد.

در جایی که یک پژوهشگر آکادمیک سعی می‌کند با جمع‌آوری داده‌های هر چه بیشتر، رابطه میان یک متغیر ثابت و یک متغیر وابسته را به دست بیاورد و همه انرژی خود را صرف کشف نتیجه‌ای می‌کند که حتی امکان قابل تعمیم بر مصادیق بیشتری باشد، یک محقق حوزوی در حال نقد و بررسی همه راه‌هایی است که او را برای رسیدن به «مراد شارع» یاری می‌کند. ابزارهایی که محققان حوزوی برای تعمیم حکم به دست آمده استفاده می‌کنند، بیشتر ابزارهایی متنی است و همچنین استدلال‌هایی منطقی است که نشان می‌دهد تعمیم آن‌ها درست است و حکم کلی آن‌ها می‌تواند موجب معذوریت شخص مکلف شود.

به عنوان مثال، یک پژوهش آکادمیک با بررسی انواع موسیقی در شرایط مختلف، بررسی آثار روان‌شناختی و فیزیکی گوش کردن به آن در میان اشخاص مختلف و جامعه آماری مشخص، تلاش می‌کند که رابطه میان «گوش کردن مستمر به موسیقی» و «تمرکز در مطالعه» را به دست آورد. و برای این پژوهش خود، شاخص‌های مختلفی نظیر سن، محیط و عوامل دیگر را نیز در حد خود اندازه‌گیری می‌کند

عمق بررسی و استفاده هر چه بیشتر از قواعد و استدلال‌های اصولی و احتمالاً بررسی منابع هم‌عرض و یا شاید تنوع هر چه بیشتر در مخصّص‌های احتمالی و همچنین پیش‌بینی‌های «ان قلت»‌های بیشتر و پاسخ آن‌ها باشد. (فتأمل که شاید بتوان مشابهتی میان تعبیر «ان قلت و قلت» با «تز و آنتی تز و سنتز» برقرار کرد).

بر اساس سخنان فوق، شاید بتوان گفت که مشابهت واژگان مورد استفاده نظیر «منبع»، «اعتبار» و «اثبات» و... بیشتر به اشتراک لفظی شبیه باشد تا قرابت واقعی در معنا. و در صورت صحت این دعا، یکسان‌سازی استانداردهای پژوهشی در این زمینه میان حوزه و دانشگاه، نتیجه مثبتی به دنبال نخواهد داشت و نهایتاً منجر به ایجاد نوعی از شباهت فرمی خواهد شد.

اصول استنباط فقهی و شیوه استنتاج در پژوهش آکادمیک

پس از استفاده از منابع و جمع‌آوری داده‌های قابل استفاده در تحقیق، شیوه استنباط بر اساس آن داده‌ها و نتیجه‌گیری نهایی نیز از جمله ظریفی است که باید مورد توجه قرار گیرد. به نظر می‌رسد که این بخش، بزرگ‌ترین محل افتراق دو جهان تحقیقات

گذاری‌های پژوهشی در حوزه علمیه، می‌تواند منجر به آسیب جدی به جریان تحقیق و پژوهش در حوزه علمیه گردد؛ به خصوص که این تغییر و تحولات، معمولاً به انتقال کامل محسّنات روش‌های پژوهشی آکادمیک به تحقیقات حوزوی نشده و چنانکه در دیگر سیاست‌گذاری‌های اخیر حوزوی قابل مشاهده است، به تحولاتی پوسته‌ای و فرمی محدود خواهد شد و آثار حوزوی را از عمق و غنای همیشگی خود خالی خواهد کرد.

نسل جوان حوزه علمیه نیازمند شناخت هر چه بیشتر مبانی علمی خود و تلاش برای به وجود آوردن روش‌ها و اصول مبتنی بر این مبانی است و ذوق زدگی در برابر روش‌های جدید دانشگاهی (عمدتاً غربی) و الگوبرداری نادرست از آن‌ها، نه تنها حوزه علمیه را به اهداف مورد نظر خود نمی‌رساند، بلکه حتی منجر به دستیابی آن به موفقیت‌های دانشگاهی نیز نخواهد شد؛ چرا که عدم انطباق روش‌ها با اهداف و مبانی، منجر به ناکارآمدی نظام علمی پژوهشی آن خواهد شد.

تا بتواند نهایتاً رابطه‌ای را که در جامعه آماری پژوهش خود به دست می‌آورد، به جامعه بزرگ‌تری تعمیم دهد. ولی محقق حوزوی در همین حال، در دنیای دیگری مشغول به تبع و بررسی است. او تلاش می‌کند که اولاً بفهمد که ماده «حرمت» یا صیغه نهی اولاً ظهور در حرمت دارد یا خیر. ثانیاً ببیند که آیا آیات یا روایات مورد استفاده او که از استماع موسیقی نهی می‌کنند، در مقام بیان بوده‌اند یا خیر. و اگر در مقام بیان بوده‌اند، آیا مخصصی در آیات و روایات دیگر وجود داشته یا خیر و اگر خیر، آیا قرینه حالیه یا مقالیه‌ای وجود داشته که عمومیت حرمت استماع موسیقی را تخصیص بزند یا نه. و با طی چنین طریقی، به «حکمی کلی» برسد که استماع موسیقی با شرایط مشخصی، برای همه افراد حرام است. بدین روی، تحقیقات فقهی، در مرحله کشف حکم، نیاز چندانی به بررسی آماری و رقمی ندارد و در عوض، بررسی‌های بسیار دیگری مورد نیاز آن‌هاست که عملاً دغدغه پژوهشگران دانشگاهی نیست. مواردی که ذکر آن‌ها تا بدین جا گذشت، تنها بخشی از تفاوت‌های بنیادینی بود که میان تحقیقات فقهی حوزوی و پژوهش‌های دانشگاهی وجود دارد؛ و عدم توجه به این تفاوت‌های بنیادین در هنگام برنامه‌ریزی و سیاست

تعریف برخی از مفاهیم پژوهشی .

فصل دوم: اقدام پژوهی چیست؟ تعریف -

ضرورت - اهداف - چگونگی رویکرد ها .

فصل سوم: مراحل و چرخه اقدام پژوهی -

اقدام پژوهی گروهی - ابزارهای جمع آوری

اطلاعات و اعتبار یابی آن ها .

فصل چهارم: دست آوردهای اقدام پژوهی - ساز و

کارهای گسترش اقدام پژوهی - توصیه های عملی -

روش تدوین گزارش - مراحل گام به گام تهیه

گزارش - عناوین پژوهشی پیشنهادی برای معلمان.

معرفی مختصر کتاب: در کتاب خاطر نشان شده

است: پژوهش عبارت از جست و جوی نظام مند و

هدفدار برای پاسخگویی به پرسش ها با استفاده از

روش های گوناگون است و پژوهش انواع مختلفی دارد که

عبارت اند از: "بنیادی، کاربردی، توسعه ای" و هدف آن

است که شرایط استثنایی را جدا کرده و به حالت کلی

بپردازند. نگارنده در فصل نخست کتاب کلیاتی درباره ی

پژوهش و ضرورت آن در آموزش مطرح نموده و سپس

در فصل دوم از اقدام پژوهی، اهمیت، نظریه ها و

اهداف و رویکردهای پژوهش یاد کرده است. وی در

فصل سوم چگونگی اقدام پژوهی را در الگوهای مختلف

بازگو نموده و در فصل چهارم مباحثی درباره ی

دستاوردها، ساز و کارهای گسترش، و روش های

گزارش نویسی مطرح ساخته است.

اقدام پژوهی

مهارت پژوهشگری در آموزش (اقدام پژوهی)

کتاب کوچک اما کاملی است. نویسنده کتاب

آقای خسرو امیر حسینی تهران: انتشارات

(Action research): عارف کامل 1384 - چاپ

دوم 1385

جمله ی زیبایی در مقدمه ی کتاب آمده توجه بفرمایید

چقدر زیبا و تاثیر گذار است: قرن 21 قرن دانایی است

به جای این که خاموش بیندیشید برخیزید و شمع ی روشن

کنید. "کاردیل"

در فصل اول: - کلیاتی در باره پژوهش

چرا پژوهش - پژوهش چیست؟ - چگونه موضوع

پژوهش انتخاب می شود؟ - ویژگی های موضوع

پژوهش انتخاب می شود؟ - انواع پژوهش - تفاوت

و اشتراک اقدام پژوهی و پژوهش آکادمیک

- شرایط لازم برای پژوهندگی -

معرفی کتاب مدیریت اینترنت و شبکه‌های اجتماعی

توضیحاتی ارائه شده است.

کتاب حاضر شامل پنج فصل است که در صدد است به پرسش‌هایی مانند درباره اینترنت چه می‌دانیم؟ طرح جدید خانواده نسل اینترنت، دانش قدرت است، خطرات اینترنت و شبکه‌های اجتماعی...

نویسنده در **فصل سوم** کتاب به اثرات مثبت استفاده از اینترنت و مدل‌های مختلف یادگیری در دو مقطع سنی کودکان زیر 7 سال و کودکان بالای 7 سال از این رسانه اشاره کرده است.

نویسنده کتاب مدیریت اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در خانواده فاطمه قدیانی است. این کتاب توسط انتشارات یادآفرین منتشر شده است.

در **فصل چهارم** نیز به انواع خطرات اینترنتی مثل پورنوگرافی، قلدری مجازی، اعتیاد اینترنتی و بازی‌های آن چگونگی آموزش فرزندان برای دوری از این خطرات پرداخته است.

کتاب حاضر شامل **پنج فصل** است که در صدد است به پرسش‌هایی مانند درباره اینترنت چه می‌دانیم؟ طرح جدید خانواده نسل اینترنت، دانش قدرت است، خطرات اینترنت و شبکه‌های اجتماعی کدام است؟ و مقررات گذاری و نحوه برخورد پدر و مادرها با این پدیده باید چگونه باشد، پاسخ دهد.

در **فصل پنجم** کتاب نیز راهکارهای عملی تفکیک سنی کودک و نوجوان برای گذاشتن مقررات استفاده از اینترنت در دوره‌های مختلف سنی چون کودکی اول، کودکی دوم و دوره نوجوانی ارائه شده است. این کتاب با توجه به سبک زندگی جدید مردم تدوین شده است.

در **فصل نخست** کتاب به تفکرات قالبی درباره اینترنت و ویژگی‌های نسل اینترنت اشاره شده است.

مolf در **فصل دوم** به تفصیل درباره مدل‌های والدین‌گری در عصر اینترنت پرداخته و نهایتاً درباره شیوه‌های سه‌گانه مواجهه والدین با فرزندان

معرفی برخی سایت های معتبر

سایت کتابخانه ملی ایران www.nlai.ir

سایت حوزه www.hawzah.net

پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی www.sid.ir

پایگاه اطلاع رسانی کتابخانه های ایران www.lib.ir

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران www.irandoc.ac.ir

بانک اطلاعات نشریات کشور www.magiran.com

کتابخانه دیجیتال نور www.noorlib.ir

جایگاه پژوهش در قرآن کریم

چه اندازه به فرهنگ اهمیت می دهد، وهیچ نظام یا دین یا مکتبی به پای آن نمی رسد.

در قرآن کریم شواهد و نمونه های زیادی دال بر فضیلت علم و علم آموزی وجود دارند از جمله خداوند می فرماید:

“یرفع الله الذین آمنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجات”
مجادله/11- (خداوند کسانی از شما را که ایمان آورده اند

بالا می برد و به کسانی که بهره ای از علم دارند درجات بزرگی می بخشد.) ابن عباس در تفسیر این آیه گفته است:

علمای (عاملین) نسبت به سایر مومنان (عامی) هفتصد درجه فرق دارند که فاصله هر درجه نسبت به درجه دیگر پانصد سال راه است.

“قل هل یتسوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون ؛ زمر / 9-
(بگو آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند مساوی هستند؟)

“انما یخشى الله من عباده العلماء” فاطر / 28- (و تنها بندگان دانا و دانشمند از خدا ترس آمیخته با تعظیم دارند.)

“و تلک الامثال نضربها للناس و ما یعقلها الا العالمون”
عنکبوت / 43- (اینها مثالهایی هستند که ما برای مردم می زنیم، و جز فرزندان، آنها را فهم نمی کنند.) (و سواي خردمندان از آنها عبرت نمی گیرند و درس زندگی نمی آموزند))

نگاهی پژوهشگرانه و دقیق به قرآن کریم، واز نظر گذراندن آیاتی که در آن ها از علم واندیشه وعلما و اندیشمندان سخن رفته است، پژوهنده را به گنجی بزرگ و ثروتی انبوه می رساند. برای مثال، در بیش از هزار روایند آیه، از این موضوعات سخن به میان آمده است: علم، معرفت، تعقل، تذکر، و تدبیر که همگی ذیل عنوان «فرهنگ» جای می گیرند.

حال اگر توجه کنیم که کل آیات قرآن تقریباً 6400 آیه است، و اگر توجه کنیم که این آیات مربوط به همه چیز اسلام می شود: اصول، فروع، احکام، اخلاق، روح، بدن، علوم طبیعی، جانوران، گیاهان، فلسفه، پزشکی، جامعه، سیاست، اقتصاد، روابط بین الملل، روابط فردی، خانوادگی، ملی، منطقه ای، عبادات، معاملات، ارتش، پلیس، امنیت، حاکم، مردم و غیره.
و از مجموع این ها تقریباً یک چهارم اختصاص به فرهنگ دارد.

آری، اگر به همه این نکات توجه کنیم و آنها را کنار

یکدیگر بگذاریم، آشکارا معلوم می شود که قرآن کریم تا

حوزه های علمیه

و پژوهش

یابد و تحقیقات علمی بروزرسانی شود.

حوزه باید تحقیق در مسایل علمی را جزء برنامه های اصلی خود قرار داده و در راستای تحول نظام پژوهشی حوزه و تقویت روند تحقیق بکوشد.

حوزه باید با تأسیس این مراکز، پژوهشگرانی را سامان دهد که

همانطور که پیش از این ذکر گردید پژوهشگر باید نیاز مردم و جامعه را بخوبی بشناسد و با مقتضیات زمان پیش رود تا بجهت موضوع شناسی دقیقی داشته باشد.

این مهم به صورت فردی دست نیافتنی است و باید به صورت جمعی به آن پرداخته شود. حوزه می تواند با ایجاد مراکز پژوهشی به این مهم دست یابد.

وقتی پژوهشگران به صورت جمعی کنار یکدیگر به فعالیت می پردازند می توانند تحقیقات منسجم تری را تولید کنند و به نیازها پاسخ مثبت دهند.

حوزه باید مراکز متعدد تحقیقاتی داشته باشد، تا در تمام این زمینه ها، مثل یک مجموعه ی تولیدی مرتب و مدرن کار کند و محصول بدهد. اگر چنانچه

دستگاه در مساله ای دچار سوال شد - مثل مساله زمین و موسیقی، و در یک چارچوب وسیعتر سیستم اقتصادی و روابط خارجی و ارتباط با ملتها و مسایل پولی و ارزشهای کارگزاران حکومت و صدها مساله

پژوهش و تحقیق همیشه و از قدیم الایام یکی از برنامه های مهم حوزه های شیعی بوده است و در کنار تحصیل و مباحثه، پژوهش یکی از ارکان حوزه ها بوده و می باشد.

یکی از جنبه های مراکز علمی پژوهش است که بیش از همه، باید مورد توجه قرار بگیرد. حوزه نیز از این قاعده مستثنا نیست و پژوهش و تحقیق مهم ترین بخش آن را تشکیل می دهد.

شما نگاه کنید در آن روز، علمای ما چقدر محصول علمی و فقهی و کلامی برای مردم زمان خودشان دارند. "1"

هم اکنون نیز پژوهش باید یکی از برنامه های مهم حوزه و حوزویان باشد.

برای تحول ساختار حوزه باید پژوهش مجددا رونق

جهان تشیع و ارتباط با مراکز شیعه شناسی ایران و جهان، بازشناسی فرقه های شیعی و نقاط اشتراک و افتراق آنها با شیعه اثنی عشری، آشنایی با ابعاد گوناگون جغرافیایی و جامعه شناختی جهان تشیع و آسیب شناختی آن و خلاقیت، ابتکار و نوآوری در پژوهش های شیعه شناسی از جمله اهداف این مرکز برشمرده شده است.

مرکز تحقیقات طب اسلامی امام صادق (علیه السلام)

با توجه به نیاز مبرمی که در جامعه اسلامی به موضوع مهم طب و طبابت اسلامی احساس می شد، مرکز تحقیقات طب اسلامی امام صادق (ع) مهر ماه سال 1378 در شهر قم تأسیس گردید.

این مرکز که به دفتر آیت الله العظمی سیستانی وابسته است، با جذب نیروهای مستعد، در صدد انجام پژوهش های بنیادی و کاربردی در زمینه های طب اسلامی است و با تلاش فراوان در صدد است نتایج تحقیقات خویش را در اختیار علاقه مندان حوزه و دانشگاه قرار دهد.

جمع آوری، تنظیم و طبقه بندی مدارک معتبر اسلامی و ایجاد بانک اطلاعاتی؛ انجام پژوهش های بنیادی و کاربردی طب اسلامی؛ شناسایی کمبودها و خلأهای پژوهشی طب اسلامی؛ فراهم آوردن زمینه مناسب برای پرداختن به نیازهای جدید جامعه در زمینه طب در اسلام؛ سیاست گذاری در توسعه و به کارگیری طب

از این قبیل که هر دستگهی همواره با این سوالات از لحاظ مبنایی مواجه است که ما بر چه اساسی قانون بگذرانیم و بر چه اساسی مقررات اداری بگذاریم و بر چه اساسی عمل بکنیم - " بداند که مرکزی این گونه سوالها را جواب می دهد. "2

همانطور که مقام معظم رهبری اشاره می کنند حوزه باید مرکزی داشته باشد تا نظام اسلامی بتواند به موقع و با توجه به نیاز هایش به آن ها مراجعه کرده و نیاز های خود را بر طرف کند.

تاکنون مراکز پژوهشی بسیاری در حوزه و یا وابسته به حوزه علمیه تأسیس شده است که در ادامه به معرفی بعضی از آن ها می پردازیم:

مرکز آموزش تخصصی شیعه شناسی حوزه علمیه قم

مرکز تخصصی شیعه شناسی که وابسته به حوزه علمیه قم است از سوی حضرت آیت الله مکارم شیرازی در سال 1387 تأسیس و با اشراف وی و با مدیریت حجت الاسلام داعی نژاد فعالیت خود را آغاز کرده است.

تسلط اندیشه های مکتب اهل بیت (ع)، ارائه استدلال منطقی و معقول پیرامون عقاید و آموزه های شیعی و دفع از آنها، احیای میراث فرهنگی و اندیشه های معقول دانشمندان و نجیبگان شیعی، معرفی نقش شیعیان در توسعه تمدن اسلامی، شناخت توان بالفعل و بالقوه

اسلامی در جامعه از اهداف این مرکز است.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی با عنایت رهبر فرزانه انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه ای مدظله العالی در سالی 1368 تأسیس شده است.

اشاعه فرهنگ غنی اسلام، تسهیل دستیابی به منابع و متون اصیل دینی و نیز سرعت بخشیدن به امر کاوش و پژوهش در حوزه علوم اسلامی با بهره گیری از فناوری اطلاعات و به کارگیری امکانات رایانه ای برای ارائه معارف حقّه اهل بیت علیهم السلام به جهانیان در شکل و قالب جدید، از اهداف مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی شمرده شده است.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، نهادی پژوهشی است که برای سهل نمودن دسترسی به منابع و متون علوم اسلامی و فرهنگ دینی و مقدمات مربوط به آن با استفاده از فن آوری اطلاعات و ارتباطات، و توسعه و تعمیم آن در حوزه های علمی و مجامع فرهنگی داخلی و بین المللی تشکیل گردیده و دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی، اداری و استخدامی به صورت غیر انتفاعی می باشد.

مرکز فقهی ائمه اطهار (علیهم السلام)

در جهت توسعه و بالندگی فقه راستین تشیع و

پاسخگویی به نیازهای فقهی زمان، مرکز فقهی ائمه اطهار (علیهم السلام) به همت مرجع عالیقدر مرحوم آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (قدس سره) به سال 1376 هجری شمسی در قم تأسیس گردید.

این مرکز دارای اساسنامه ای است که به ثبت رسیده است و در زمان حیات آن مرجع وارسته (رضوان الله تعالی علیه) تحت اشراف آن بزرگمرد اداره می شد و معظم له در زمان حیات خود به جهت سنگینی بار مرجعیت، ریاست مرکز را به فرزند شایسته، مدیر و مدبر خود که بحمد الله از اساتید بنام دروس خارج حوزه علمیه قم هستند، استاد معظم حضرت آیت الله حاج شیخ محمد جواد فاضل لنکرانی (دامت افاضاته) واگذار نمودند و در وصیت خود نیز بر ادامه فعالیت های مرکز فقهی تحت اشراف معظم له که او را واجد مرتبه اجتهاد مطلق می دانستند سفارش نمودند.

از اهداف محوری این مرکز: آموزش فضلا و محققان، تربیت فقیهان شایسته و مجتهدان متعهد و آگاه به مقتضیات زمان، فراهم آوردن امکانات لازم و بستر مناسب برای مطالعات و پژوهش های ژرف در فقه و اصول، درک و پاسخگویی مسائل جدید، بررسی شبهات مرتبط به فقه و نقد آنها و تألیف و نشر کتب و مقالات علمی می باشد.

مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه علمیه

این مرکز در سال 1379 تاسیس شد.

(دام عزه) می باشد. تاکنون واحد های درسی مختلفی

ارائه شده است که بعنوان نمونه می توان به «منظومه

شمسی»، «هیأت اسلامی» «نجوم ریاضی»، «فیزیک

نجوم»، «زمین شناسی»، «روش تحقیق»، «ستاره شناسی» و

«تقویم شناسی» اشاره کرد.

رفع و دفع آسیب ها و شبهات مطرح در حوزه دین همراه
با پاسخ به شبهات بنیادین، توسعه و تقویت نوآوری ها در

عرصه مواجهه فعال و عالمانه با شبهه افکنی براساس

مناظرات و جدال احسن، ارتقاء و تقویت توانمندی

حوزویان و مواجهه علمی با شبهات و پرسش های نوپدید

و تقویت دانش و مهارت های مناظره و گفت و گوی

علمی را می توان از اهداف مرکز مطالعات و پاسخ گویی

به شبهات حوزه علمیه قم برشمرد.

مرکز مطالعات و پژوهش های فلکی - نجومی

مرکز مطالعات و پژوهش های فلکی - نجومی حدود

پانزده سال است که فعالیت علمی، پژوهشی و آموزشی

خود را آغاز نموده است، با توجه ویژه مرجعیت عالیقدر

تشیع حضرت آیت الله العظمی سیستانی (دام ظلّه) که

علاقه فراوان به بسط و گسترش علوم مختلف در میان

مسلمانان دارند، این مرکز در شهریور ماه سال 1376

با گزینش حدود 40 نفر از طلاب و فضایی مستعد حوزه

علمیه کار آموزشی خود را شروع نمود، و تا کنون بیش

از 2600 دانش پژوه از برنامه های آموزشی این مرکز

استفاده نمودند.

پی نوشت ها:

1. سخنرانی در جمع فضلا و نخبگان حوزه ی علمیه قم،

174/9/14

2. سخنرانی در دیدار با نمایندگان طلاب و فضلاء حوزه

علمیه قم، 268/9/7

مدیریت این مرکز برعهده محقق و نویسنده توانمند جناب

حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ محمد مهدی نجف

تهیه و فرآوری: احمد اولیائی - گروه حوزه علمیه تبیان

(گاه به صورت جمع یعنی «مطالعات» به کار می‌رود)، «کاوش»، «کندو کاو»، و «کنکاش» و امثال اینها، اما معنای هریک از این کلمات با دیگری تفاوت‌های ظریفی دارد. برخی از این واژه‌ها از اساس به غلط استعمال می‌شود، مانند واژه‌ی «کنکاش» که گاه حتی در عنوان آثار بعضی از استادان برجسته‌ی حوزوی و دانشگاهی، به جای کاوش یا کندو کاو به کار می‌رود و به تصور این که واژه‌ای فارسی است به غلط با «پژوهش» قریب‌المعنا و قریب‌الافق پنداشته می‌شود؛ «کنکاش» یا کنکاج یا کنکاج یا کنکاش یک واژه مغولی - ترکی است به معنای شور و «رایزنی».

در ابتدای مشروطه که عدالت‌خانه تبدیل به مجلس شورا شد برخی نامش را «کنکاشستان»، یعنی محل رایزنی گذاشتند اما بزودی کاربرد آن متروک شد. پس به لحاظ لغوی کنکاش جزء برابرندادهای واژه «تحقیق» نیست؛ چنان که کاربرد واژه‌ی کندو کاو به جای پژوهش نیز خوش آیند نیست. چنان که کلمه‌ی «بررسی» نوعاً بدون فعل استعمال می‌شود و این ناصواب است، بهتر آن است که بررسی کردن تعبیر کنیم.

تحولی امیدبخش در بدنه‌ی حوزه

در شرف وقوع است

مصاحبه نشریه محفل با حجت‌الاسلام و

المسلمین استاد علی اکبر رشاد:

محفل: تعاریف مختلفی از پژوهش ارائه شده است، تعریف پژوهش از نظر جناب عالی چیست؟
 استاد رشاد: واژه‌های مختلفی در اشاره به نوعی فعالیت علمی روشمند و آگاهانه که برای جهل‌زدایی و دست‌یابی به حقیقت صورت می‌بندد، به کار می‌رود، واژه‌هایی چون «تحقیق»، «پژوهش»، «بررسی»، «بحث»، «فحص»، «مطالعه»

شاید بتوان گفت که واژه‌ی «پژوهش» معادل کلمه‌ی «بحث» فحوص و تتبع یا بررسی کردن است. در «پژوهیدن» ثمربخش بودن و منتهی شدن فعالیت به نتیجه‌ی علمی و یافته علمی لحاظ نشده، در پژوهش این معنی که فرآیندی سپری شده منتهی به یک فرجام علمی و معرفتی بشود و یا یافته‌ای نو به دست آید ملحوظ نیست، بسا تلاش صورت گیرد اما ثمر ندهد و پژوهش قلمداد گردد. «پژوهش» پژوهیدن و بررسییدن است. کاوش هم قریب به همین معنی است، در کاوش شاید مباحث نظری کمتر منظوری باشد، هرچند که اخیراً این واژه در حوزه‌ی ادبیات نظری و فلسفی وارد شده است. نامی که مرحوم آقا مهدی حائری برای کتابش «کاوش‌های عقل نظری» گذاشت، شاید معنی این واژه حتی کمی از واژه‌ی پژوهش هم نازل تر باشد، و معنای فروتری را القا و منتقل می‌کند. در واژه «تحقیق» خصوصاتی وجود دارد که به نظر می‌رسد هم به لحاظ کیفی و هم به لحاظ جامع و جهت‌دار بودن با واژه‌های دیگر متفاوت باشد و دلالت آن به مقصود در باب این قسم فعالیت علمی و فرایند منظور از آن، رساتر باشد. در واژه‌ی «تحقیق» که مصدر باب تفعیل است، خصوصیت وصول به

به حقیقت یا دست‌یابی به حق نهفته است، یعنی این نکته‌ی ثمربخشی که در هیچ‌یک از واژگان همگن و هموند ملحوظ و منظوری نبود، تعبیه شده است. شاید بتوان واژه «تحقیق» را در فارسی «به کرسی» نشان دادن حق یا حقیقت» ترجمه کرد؛ به همین لحاظ، من کاربست کلمه‌ی تحقیق را برای اشاره به این فعالیت و فرایند خاص بیشتر می‌پسندم تا دیگر واژگان، و فکر می‌کنم از رسایی و گویایی بیشتری برخوردار است زیرا هم اجزاء بیشتری از آنچه را که می‌خواهیم تعبیر کنیم ادا می‌کند، هم جهت‌دار است و جهت حق‌جویی و حق‌یابی رفتار و فرایند را تأمین می‌کند، و به اقتضای باب تفعیل نقش کنش‌گرانه‌ی عامل را هم برجسته می‌کند، زیرا تحقیق نوعاً یک اتفاق یا اشراق و الهام و نظیر این‌ها نیست که دفعتاً و به نحو غیرمعارف رخ بدهد، واژه‌ی تحقیق به نحوی به فرآیندی بودن پژوهش نیز دلالت می‌کند. در مجموع می‌توان گفت که تحقیق عبارت از: «فعالیتی است فرآیندی با کار بست یک روش (روش در معنی گسترده‌اش مشتمل است بر مبانی، منابع، قواعد و ضوابط کشف) برای دست یافتن به حقیقت و کشف حق». در جوهر تحقیق، «روشنندی»، «فرآیندمندی»،

کهن و قطعاً همزاد بشر است. البته تحقیق هم مانند هر فعالیت انسانی می‌تواند صورت تکاملی و توسعه‌ای داشته باشد ولی اینکه بگوییم بشر در گذشته تحقیق نمی‌کرده است، حرف ناصوابی است، چراکه این همه معارف بشری انباشته که از قرون و اسلاف بشریت بین ملل مختلف بازمانده و امروز همچنان مورد احترام و مورد قبول است، حاصل چیست؟ از کجا آمده است؟ محققین و دانشمندان هر نسل هر چند که یافته‌های جدیدی را بدست آورده‌اند ولی همه آنها گام بر شانه‌های گذشتگان و بر سکوی یافته‌های پیشینیان گذاشته‌اند؛ مثلاً مطالعه‌ی پدیدارشناسانه که امروز روش یا رویکرد جدیدی قلمداد می‌شود، در فرآیند تحقیق در گذشته‌ها نیز ممکن بوده که محققین، آگاهانه و یا ناآگاهانه رویکرد پدیدارشناسانه داشته باشند، ولی امروزه نگاه پدیدارشناسانه به حقایق اشیا تنها یک روش نیست، یک رویکرد (به تعبیر عرب‌ها اتجاه) است و بلکه یک گفتمان شده است.

من فکر می‌کنم روش‌های شایع که نوعاً نو تلقی می‌شوند و ظاهراً هیچ پیشینه‌ای ندارند، در گذشته نیز خودآگاه و ناخودآگاه در خلال آثار علمی

«غایت‌مندی» و اشاره به نقش کنشگرانه و فعال عامل تحقیق نهفته است. این تعریف یا تحلیلی که من در معنا و مؤدای کلمه‌ی تحقیق ارائه دادم، هر چند که کمابیش متکی بر معنای لغوی واژه بود و منشا انتزاع آن مقتضای ماده و هیأت این کلمه بود، ولی خواستم معنای اصطلاحی پیشنهاد کرده باشم که با معنای لغوی آن سازگاری داشته باشد. محفل: آیا تحقیق را امروزه آن‌طور که در محافل علمی دانشگاهی به کار می‌رود، و با توجه به مفاهیم جدیدی که در عرصه‌ی تحقیق و پژوهش و مطالعه آمده و همچنین توجه به جدید شدن روش‌ها، یک مفهوم مدرن می‌دانید؟ یعنی تحقیق آنقدر متحول شده است که ما باید به صورت مدرن به آن نگاه کنیم یا خیر؟

استاد رشاد: در تحقیق، مصادیق و بلکه شیوه‌های جدیدی پیدا شده است، ولی اصل مقوله تحقیق به عنوان یک فعالیت فکری بشری که از فرآیند و برآیندی تشکیل شده همزاد انسان است، پژوهش کوششی شبیه به فکر کردن است که از مبدایی آغاز می‌شود و گاه، رفت و برگشتی دارد و سرانجام منتهی به نتیجه می‌شود، یک رفتار بشری

سامان بخشید و به افق خود آگاه علمی نسل خودش منتقل کرد.

نمی توان گفت که عمل تحقیق یک پدیده مدرن است، ممکن است احياناً بگوئیم که رویکردها و روش ها و گاهی فرآیندها مدرن یا متفاوت شده اند، که اینها اجزای تشکیل دهنده عمل تحقیق هستند که در روزگار ما به انحاء تازه تری تئوریزه و منقح شده اند.

محفل: جناب استاد به نظر شما برای احیاء سنت های علمی حوزه چه باید کرد؟

استاد رشاد: خیلی علاقمند هستم که جمعی پر حوصله، پر انگیزه، با ظرفیت و با ذکاوت در اختیار داشته باشم تا در یک بازه ی زمانی تعیین شده و در قالب یک طرح کلان علمی و فنی، مجموعه سنت های آموزشی، پژوهشی، پرورشی، زیستی، منشی و مدیریتی حوزه را کاوش و کشف کرده و تدوین و انتظام بخشیم، سپس با تنقیح و بازپیراست و روزآمد سازی، آنها را به نسخه ی شفابخشی برای نظام آموزشی حوزه و دانشگاه تبدیل کرده و آماده اجراء کنم. بسیاری از این سنت ها مجهول است، برخی از آنها متروک شده و کاملاً مغفول است، بخشی از آن به صورت ناقص اجرا می شود. اگر می توانستیم آنها

گذشتگان وجود داشته است که اکنون همانها تئوریزه شده، به یک دید و دستگاه بدل شده است. نوعی جهش اتفاق افتاده و به نام فرد عامل جهش و ارتقاء ثبت شده است. اصولاً فرایند نوآوری و نظریه پردازی چنین است. فرض بفرمایید در عالم و علوم طلبگی، شیخ مبحث حجج را با نگاه و نگرش معرفت شناختی، سازماندهی کرده، یعنی با رویکرد جدید مبتنی بر حالت نفسانی مکلف ملتفت، در مواجهه با حکم الهی سامانه ای را پیشنهاد می کند و سه وضعیت نفسانی معرفت شناختی را مبنای تقسیم مباحث قرار می دهد و بر آن مبنا هم یک ساختار کاملاً منطقی بسیار دقیق را برای مبحث حجج بلکه تمام اصول طراحی می کند، اینجا یک نظریه پردازی صورت بسته است، یعنی تئوریزه کردن مطلبی که در گذشته وجود داشته است، زیرا در کلمات پیشینیان و حتی در اثر مرحوم شریف العلماء، استاد شیخ در کتاب «ضوابط الاصول»، رگه های همین مطلب هست ولی خیلی رقیق تر و کسی به آن توجه نکرده بوده است، در لایه ی ناخود آگاه ذهن شریف العلماء بوده، اما تئوریزه، برجسته یا برهانی نشده و یا دست کم به لایه ی خود آگاه منتقل نشده است. هنر شیخ این بود که موضوع را کاملاً شفاف کرد و

حوزه را تهدید می‌کند، آفت دانشگاه‌شدگی حوزه و دانشگاهی‌نما شدن حوزویان است، خطری که هستی و هویت حوزه را تهدید می‌کند. راه چاره‌ی آن نیز این است که به هویت و پیشینه‌ی تاریخ خودمان برگردیم و تجارب را شناسایی و کاملاً سامانمند، تبیین و اجرا کنیم. اگر نه ناچاریم که مرتب آیین‌نامه‌های دانشگاهی را از وزارت علوم بیاوریم و ضمن مرور سطحی، آنها را بومی کنیم و به اجرا بگذاریم! من هشدار می‌دهم که با این روال دیری نخواهد گذشت که حوزه علمیه قم به چیزی شبیه به الازهر تبدیل می‌شود، و این یعنی سقوط و انحطاط! محفل: نگاه شما در حوزه علمیه در رابطه با پژوهش چیست؟ آیا نظام آموزش و پژوهش را باید با هم در نظر گرفت و یا باید پژوهش محور صرف بود؟

استاد رشاد: وقتی از تعبیر «آموزش پژوهش محور» استفاده می‌شود گویی یکی را قالب و دیگری را قلب قلمداد می‌کنیم ولی چنین نیست، این تعبیری ناقص از یک آرمان کامل است، اصلاً بین آموزش و پژوهش جدایی نیست. این دو را باید یکی بدانیم، و یکی انگاری سازمانی هم کافی نیست، نظیر دانشگاه‌ها که این دو کار را گاه به عهده یک معاونت می‌نهند، این یک ادغام مکانیکی است، بلکه باید ادغام ارگانیکی یا فراتر از آن صورت بگیرد،

را به صورت نظام‌مند دریاوریم و مبنا منطبق هر کدام را نشان دهیم کار بزرگی کرده بودیم و نظام آموزشی کشور و محیط علمی ما از بحران و بی‌هویتی کنونی خارج می‌شد و تجربه‌ی گرانبهایی را در اختیار بشریت قرار می‌دادیم. البته این اطروحه و آرمان را در قالب یک طرح برای تاسیس موزه و پژوهشکده تاریخ و تحولات حوزه در فکر دارم. در گذشته این تجارب، قابل انتقال به این سو و آن سو نبود. امروز همانطور که تجارب روش‌شناختی و دیدگاه‌های معرفت‌شناختی غربی به سوی ما می‌آید، اگر بتوانیم این طرح را اجرا کنیم و این سنت‌ها را کشف کنیم و به زبان‌های مختلف ترجمه کنیم، جهان از آن استقبال شایانی می‌کند، این سنت‌ها زیبا و کارآمد هستند ولی ناشناخته، مغفول و گاهی مشوه‌اند، ما اگر بتوانیم این کار را انجام بدهیم به یک سرمایه عظیم دست می‌یابیم و یک تجربه عظیم انسانی بلکه مقدس را در اختیار اقوام و اقالیم دیگر می‌نهم. آن وقت می‌شود گفت که حوزه را متحول و احیا کرده‌ایم. آن وقت دیگر محتاج دانشگاه نیستیم. الآن متأسفانه به شدت داریم دانشگاه‌زده می‌شویم. من بارها گفته‌ام خطری مهم‌تر از سنت‌زدگی که

نظام پرورش مآل آن است که هم درباره‌ی «دانش» و معرفت، هم در زمینه‌ی «عقیده» و ایمان، هم در باب «مهارت‌ها»، هم در مسئله‌ی «عبودیت» و تعبد، هم در «ارزش» و اخلاق، هم در «سبک زندگی» و معیشت، در همه و همه چیز استعداد فطری متربی و متعلم و ظرفیت‌ها را به فعلیت نزدیک کنیم.

معرفت، عقیدت، مهارت، عبودیت، و معیشت را، هم در علم و عمل بیاموزیم و بیازماییم تا همگی ملکه بشوند. چیزی که من دارم عرض می‌کنم با معنای رایج پژوهش محوری که به کار می‌رود یکی نیست، باید قبول داشته باشیم که یک سلسله استعدادهای ذاتی در انسان‌ها وجود دارد که باید آنها را به فعلیت برسانیم و این یعنی نظام آموزشی پرورش مآل.

منبع: نشریه محفل، سال اول، شماره اول، بهار

1390، ص 16.6

معاونت آموزشی و پژوهشی درست کردن کافی نیست، باید معاونت آموزشی - پژوهشی (با خط تیره) تحقق یابد، باید این دو رفتار علمی عملاً در آمیخته باشند و به مثابه یک مقوله، یک فرایند و یک رفتار قلمداد شوند. گرچه آنچه را که بنده عرض می‌کنم و آرزو دارم، چیزی فراتر از این است. من «آموزش پرورش مآل» را مطرح می‌کنم و معتقدم پژوهش محوری یکی از مقدمات و ابزارهای «پرورش مآلی» است. الآن در نظام دانشگاهی و حوزوی ما شیوه آموزشی، شیوه حافظه محور و فراگرفت مآل است. ما می‌خواهیم فراگیریم، مآل و مقصد و منتهای کار این است که چیزهایی را حفظ کرده باشیم. این روش غلط، هم در دانشگاه و هم در حوزه و هم در آموزش و پرورش رایج است؛ آنچه که من تصور می‌کنم باید تحقق پیدا کند طرح آموزش پرورش مآل است که در جاهایی هم این الگو یا اطروحه را طرح کرده‌یم، مثلاً در مجموعه‌ی دستگاه‌های مرتبط با دفتر رهبری که حدود پنجاه دستگاه آموزشی و پژوهشی‌اند و در سند فرادستگاهی دفتر این طرح پذیرفته شده و به عنوان یک اصل بر آن تأکید شده است.

فصلنامه پژوهشی مائده پژوهش
 مقاله: سرور ثروتی
 طلبه پایه چهارم
 مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان
 صومعه سرا
 چکیده:

و انسان غافل می شود از اینکه چرا به این دنیا آمده و چه وظایفی دارد. زنان و مردان هر دو باید عقیف باشند تا جامعه سالم بماند. عفاف فقط پوشش نیست؛ عفت چشم، عفت گفتار، رفتار و... نیاز است تا جامعه ای عقیف داشته باشیم. فلسفه حجاب برای زنان این است که زن از معرض مردان در امان ماند عفت به زن ایهت می دهد باعث می شود در جامعه او را تحقیر نکنند: بعد از ظهور اسلام با این همه محتوای غنی نباید به عصر جاهلیت برگردیم.

کلید واژه: اسلام - عفاف - حجاب - شخصیت - زن

مقدمه

زن، نمونه ای از جمال، محبت، خلاقیت خداوند و رکن اساسی در تعلیم و تربیت انسان است. اگر زنان جامعه به این رسالت مهم خود آگاه باشند و در حفظ آن تلاش کنند روند تعلیم و تربیتی و شخصیت آنها و همه اجتماع سالم مانده اما اگر آن را رها کنند و در نگهداری آن سهل انگاری نمایند اطمه های جبران ناپذیری به هویت خود و جامعه وارد می کنند. تجربه ملت های گذشته نشان می دهد که هر وقت زنان جامعه به تاثیر گذاری خود آگاه شدند و شخصیت خود را حفظ کرده اند آن ملت ها سالم مانده اند و

خداوند برای حفظ زندگی، زنان را با زیبایی هایی آفریده و عاطفه و محبت در وجود آنها گذاشته است. زنان جامعه باید زیبایی های خود را در چارچوب خانواده به کار بگیرند و از جلوگیری در سطح جامعه بپرهیزند. اسلام برای حفظ حرمت و شخصیت زن دستوراتی را به او داده و خواسته طبق آنها عمل نماید تا عاقبت خوبی داشته باشد. اسلام با این کار جلوی ظلم به زن را گرفته تا کسی جرات نکند به زن بی حرمتی کند و او را به عنوان یک انسان قبول کند نه اینکه دید جنسیتی به او داشته باشد. انسان فطرراً طالب حق و حقیقت است اما گاهی غبار غفلت بر این فطرت می نشیند

دیدن زنان و دختران بدحجاب جامعه و اثرات این رفتار آنها در پاشیدن استحکام خانواده ها و افزایش آمار طلاق به علت جلوه گری زنان در خیابانها انگیزه بنده شد تا مطالبی را در این زمینه عنوان کنم ، امیدوارم که به این وسیله قدمی در جهت بیدار کردن زنان و دخترانی که غبار غفلت بر فطرت آنها سایه انداخته بردارم. پیشاپیش همه نقدها و نواقص این کار را به دیده منت می پذیرم .

حریم های عفاف در زنان

" دین مقدس اسلام ، به عنوان آیین جامع و کامل خداوند متعال ، نه تنها با ظهور خود ، شخصیت معنوی و حقوقی زنان را احیا نمود و آنان را در شخصیت انسانی و تحصیل کمالات معنوی با مردان برابر دانست " (کوهی ، 1384 ، ص 293).

" همچنین زن و مرد همواره در ارزش های اسلامی و انسانی و وظایف عمومی یک انسان در جامعه اسلامی همسو و هم سطح بوده اند " (بانکی پور فرد ، 1381 ، ص 29).

" اسلام جلوی ظلم ها و جنایت ها و تعدی های مردان به آنان را گرفت ، بلکه به خاطر حرمت و حفظ شخصیت آسمانی زنان و به جهت این که خلع سلاح نشوند و کارایی جاذبه های آنها از دست

ناهنجاری در آن ملتها کمتر بوده و شأن و شخصیت را برای خود به ارمغان آورده اند .

سوال مهم این است که چگونه می توان از شخصیت زن دفاع کرد و آن را از آسیب ها مصون نگه داشت ؟

دو گروه به این سوال پاسخ داده اند یک گروه اعتقاد دارند که زنان و مردان جامعه باید با هم برابر باشند و آزادی های فردی و اجتماعی آنها یکسان باشد و لازم نیست که زنان جامعه حد و حدودی را رعایت کنند که این محدودیتها توهین به شخصیت زن است . این گروه با نگرشی محدود خود در واقع شخصیت زن را در عالم از بین برده اند و هویت انسانی او را کاسته اند .

اما نظر اسلام با توجه به ساختار متفاوت زن و مرد و فطرت انسان ، دستوراتی را داده که تضمین کننده شخصیت انسان است . در اثر پیش رو ، تلاشی کردم تا با عقل و فطرت و دستورات و دین اسلام از شخصیت زن دفاع کنم . روش این اثر کتابخانه ای است . به نظرم این اثر برای خانواده ها ، زنان و دختران جامعه ما می تواند مفید فایده باشد .

درباره این موضوع کتابها و اثرات فراوانی نوشته شده و بزرگان زیادی در این زمینه تلاش کرده اند

نرود و شان معشوق بودنشان نزد همسران و خانواده های خویش محفوظ باشد، در حمایت از آنان و هم چنین حفظ انسانیت و عفت عمومی، دستورهایی حکیمانه مبتنی بر لزوم رعایت عفت و حیا در ابعاد گوناگون صادر نموده است، همانگونه که مردان با نیز موظف نموده تا حافظ و نگهبان شخصیت ملکوتی و مسکونیت نوامیس خود باشد" (کوهی، 1384، ص 293)

"عفاف یک واژه مقدس است و افزون بر اینکه ریشه در شرع دارد؛ امری فطری نیز هست و مورد پسند روح پاک طلب انسان است." (رفیعی - شریفی - 1389 - ص 14)

عفت یک صفت انسانی و ملکه نفسانی و زینت باطنی است که موجب می شود تمام اعمال و حرکات و گفتار و پوشش انسان، عقیفانه و فاقد ردیلت های شهوانی باشد. بر این اساس قران کریم، که تنها کتاب بی نظیر انسان شناسی و روان شناسی است و انسان را تفسیر و نیازهای حقیقی او را تشریح می کند، جلوه های عفت زنان را بیان فرموده تا در تشخیص مصادیق آن به اشتباه نیفتد و حرمتشان شکسته نشود و عفت و اخلاق عمومی نیز جریحه دار نگردد و ضمن بیان های گوناگون

تشویقی و هشدار، رعایت آن امور عقیفانه را توصیه و واجب نموده و آنان را مسئول حفظ آرامش و عفاف جامعه دانسته است، که البته رعایت و عدم رعایت آنها بستگی به میزان ایمان و معرفت زن دارد؛ همانطور که روشنگر سلامت یا بیماری شخصیت او نیز می باشد، زیرا جانسان فطراً خواهان حق و حقیقت است؛ از این رو اگر کسی در برابر سخن حق ناراحت گشت و از عمل به آن سر به تاخت، حکایت از بیمار بودن

شخصیت او می کند."

قران آینه شفاف است که با نگاه کردن در آن سیرت آلوده انسان روشن می شود. خواهران ایمانی اگر خواهان حقیقت و سعادت هستند. باید اعمال و گفتار و پوشش و حجاب خود را بر آیات قران عرضه کنند تا نواقص اصلاح شود مواظب باشند خود را ضریب ندهند و خداوند را حاضر ناظر بر اعمال خود ببینند که قضاوت صحیح و روشن گر رشد شخصیت است. اولین آیه در این باره، سوره مبارکه نور می باشد که مشتمل بر چندین دلیل در وجوب رعایت رفتارهای عقیفانه و حجاب خداپسندانه و حرمت خودنمایی در جامعه می باشد.

نگاه و راندازانه - نگاه خریدار - نگاه مشتری - نگاه خشم و غضب - نگاه مهر و عاطفه ؛ ولی دیدن یک حالت بیشتر نیست از میان دیدن و نگاه کردن، آنچه

ارتباط برقرار می کند نگاه کردن است. از این رو در آیات و روایات از جمله در این آیه از نگاه کردن منع شده نه از دیدن (طهری نیا، 1389، ص 171)

البته دیدن چهره نامحرم ضرورت داشته باشد از نظر فقهای اسلام مشروطه می باشد به اینکه بدون ریشه باشد، یعنی خوف انحراف وجود نداشته باشد و گرنه حرام است. طبق آیه قبل از آیه مورد بحث مردان نیز عفت در نگاه؛ با زنان مشترک می باشند، جز اینکه نظر کردن مردان به تمام سر و بدن زن نامحرم مرام می باشد، به استثنای گردی صورت و دستها تا مچ در صورتی که از زینت و آرایش محرک شهوت خالی باشد و نظر به این موانع بدون لذت می باشد (کوهی - 1384، ص 295-296) ظاهر انسان تاثیر زیادی به قضاوت دیگران درباره ما دارد تمیزی و آراستگی نشانه شخصیت و ارزش است که انسان برای خود و دیگران قایل است. بنابراین ظاهر انسان با بیننده ارتباط برقرار می کند و پیام های گوناگونی به طرف مقابل می فرستد. همچنین آراستگی ظاهری، سبب جلب توجه دیگران و نزدیکی و انس و

1. وظایفی که در آیه فوق الذکر به

عنوان جلوه ها و مصادیق عفاف زن بیان فرموده به شرح ذیل می باشد.

2. عفت در نگاه:

اولین وظیفه زنان، و خوب حفظ و کنترل نگاه است. آیه می فرماید: دیده های خود را از نامحرم و آنچه که نظر کردن به آن حرام می باشد، فرو گیرند (کوهی، 1384، ص 295، 293-294)

چشم انسان ابزار دیدن است و انسان برای کارهای روزمره به آن نیاز دارد. بیان یک امر طبیعی است و انسان در عرصه عمومی خواه ناخواه، چشمش به اطراف می افتد و می بیند پیرامون خود را، اما باید توجه کرد که بین «دیدن» و «نگاه کردن» تفاوت است. دیدن عملی طبیعی است که با افتادن چشم به اشیاء روی می دهد. انسان در بیرون از خانه چشمش به اشخاص و اشیای فراوانی می افتد ولی وقتی به خانه رفت، نمی تواند یک یک آنها را تصور کند، چه رسد به اینکه بخواهد ویژگی های فردی شان را به یاد آورد. اما نگاه کردن آن است که انسان با توجه کامل به شیء یا شخص چشم بدوزد و پس از پایان نگاه نیز ویژگی های آن را به ذهن بسپارد و بتواند آن را بازخوانی کند. پس نگاه انواعی دارد:

انسانی عفت در نفس آدمی ایجاد می گردد و با عقیف نبودن آن بهترین ابزار برای فریب شیطان می شود، زیرا شیاطین جنی و انس از راه مجاری

ادراکی، حواس به ویژه چشم، انسان را فریب می دهند «هر چه دیده بیند دل کند یا» در نتیجه دروازه روح و قلب قلمرو سرزعه می باشد و به دست هیچ کسی جز خود انسان بازگشته و قلب و شخصیت را تباه می سازد؛ ضمن اینکه موجب عوارضی ناگوار عصبی و روانی و جسمانی قرار می گردد. به این علت اولین توصیه قرآن حکیم به مردان و زنان با ایمان؛ عفاف در نگاه است. اساسی ترین راه برای پرهیز از چشم چرانی و نگاه به مرام، آن است که انسان باور کند که توانایی و استعداد این را دارد که با مجاهدت و تهذیب نفس، چشم دل خود را بینا و جمال دل آرای خدای خود را مشاهده نماید و از لذتهای بی نظیر دنیا و آخرت بهره مند گردد.

1. عفت در دامن:

دومین دستور، طبق آیه ضرورت و وجوب پوشش عورت و شرم گاه است. طبق روایتی از امام صادق (ع) منظور حفظ آن از نگاه دیگران می باشد ولو از زنان و وحارم غیر از همسر. مردان نیز در این حکم همانند زنان هستند چنان که در بالا ذکر شده است

الفت انسانهاست که این مسئله از سوی اسلام به مومنان سفارش شده که تمیزی نیمی از اسنان است (ظاهری نیا، 1389، ص 179)

اما اگر زینت های نابجا به هدف خودنمایی در جامعه انجام گیرد و زنان بدون توجه به تاثیر این اعمال در جاکعه توجه مردان را به خود جلب نمایند اسنگام خانواده ها متزلزل خواهد شد. اگر مرد و زن با ایمان باور داشته باشند که خداوند چشم هایی را که به خیانت می گردد می داند و در قیامت نیز چشم ها علیه انسان شهادت می دهند، آیا آلوده به چشم چرانی و نگاه به مرام می شوند؟ آیا زنان باز هم جلوه گری می کنند؟

عفت چشم به انسان آزاد اندیش، به فکر فراغت، به غریزه آرامش، به استعدادها، شکوفایی و به دل و شخصیت صحت و سلامت می بخشد، در نتیجه صفات آدمی نیکو گشته و حلاوت و شیرینی ایمان و عبادت را می چشند و قلبش به نور محبت الهی روشن شده و عجایب عالم و عظمت و جمال الهی را مشاهده می کند و به ازای هر کنترل و حفظ چشم در برابر نامحرم، یک حوریه بهشتی به ازدواج او در خواهد آمد. پس با عفت چشم و نگاه، عفاف در ابعاد دیگر نیز حاصل گشته و ملکه

(کوهی، 1384، 297-298)

مهم ترین فلسفه عفاف

" در ذیل آیه 30 به فلسفه این دو حکم مشترک نیز اشاره شده است: این بر پاکیزگی (جسور جان) آنان اصلح است. (نور، 30) یعنی این است تزکیه و شکوفایی، استعدادها و رشد شخصیتی و معنوی آنها می شود و در پایان همین آیه، به کسانی که با حيله های ظریفانه خود را فریب می دهند و کارهای غیر عقیفانه انجام می دهند هشدار داده و می فرماید: خداوند از آنچه انجام میدهند آگاه است. اصولاً هدف نهایی خداوند از فرستادن پیامبران و کتابهای آسمانی، تزکیه و تکامل انسان ها است که در سایه تلاوت و تعلیم آن توسط انبیاء برای مردم و در نتیجه عمل بر طبق آنها تحقق پیدا می کند (کوهی، 1384، ص 298)

نگاه و دامن است و فواید این عفاف و حجاب درجه اول نصیب خود بانوان می شود و آن گاه افراد جامعه. خوش بحال کسانی که آیات و روایات اهل بیت (ع) سرلوحه زندگی خود قرار دادند و خود را از دامان تریبی آن مریبان نمونه در عالم محروم نساختند و به فکر آینده ای درخشان و آخرتی آباد برای خود هستند (کوهی، 1384، ص 298-299)

3. عفت در پوشش

" از آنجا که موضوع حجاب زن و پوشش حجم و اندام تحریک انگیز او مستور نمودن زینت های وی اهمیت بسیاری دارد، خداوند حکیم در آیه 31، چند مرتبه آن را با تعبیرهای مختلف توصیه می فرماید و زنان را از هتک حرمت خود بایی حجابی، بدحجابی، خودآرایی و خودنمایی در برابر نامحرمان نهی می فرماید. در حقیقت این آیه شامل چند دلیل برای وجوب پوشش و حجاب عقیفانه و حرمت نمایاندن بعضی از اندام و مو و زینت های محرک زنان می باشد که در اینجا به اختصار بیان می شود.

الف - زنان نباید جاذبه ها و زینت های (طبیعی - مصنوعی) خود را آشکار سازند، مگر آن مقدار که طبیعتاً ظاهر است. (نور، 31)

بنابراین اهداف و برنامه های پیامبر اکرم (ص) طبق آیه 151 سوره مبارکه بقره پنج چیز است در این میان تزکیه و رشد و تکامل بشر هدف نهایی بعثت است و بقیه اهداف مقدمه ای بر رسیدن به آن هدف والا می باشد و یکی از راه های تزکیه و تکامل مردان و زنان در آیات و روایات رعایت عفاف در زمینه های گوناگون از جمله عفاف در

مقصود زینتهای پنهان است که بر حسب فطرت سالم پنهان می باشد و زن آنها را می پوشاند که

شامل زینت طبیعی زن (اندام و سر و گردن و سینه و موی او) و زینت های مصنوعی تحریک آمیز در صورتی که روی بدن او باشد و لباس های زینتی و رنگارنگ می شود. شدت تاکید قرآن برای رعایت

عفاف به هدف تربیت و تحقق عقیبان می باشد. اما استثنای آن چه طبیعتاً آشکار است به خاطر این است

که پوشاندن آن برای زن دشوار است و غالباً توأم با مشکلات و محدودیتهایی در فعالیت زن می شود که

طبق روایات گردی صورت و دو دست تا میج است در صورتی که از هر نوع آرایش که توجه مردان را

جلب می کند و باعث تحریک غریزه می شود خالی باشد. طبق معنای آیه نهی از خود نمایی و جلوه گری

حرام می باشد و موجب عقوبت و عذاب خواهد شد.

ب- زنان باید خمارها و سرپوش های خود را روی

سینه انداخته و حائل قرار دهند (نور، 31) آن چه از این کلام بدست می آید (مضاف بر نقل تواریخ و

شان نزول آیه مربوطه به پرهیز از چشم چرانی و عفت در نگاه، این است که زنان عرب قبل از نزول

این آیه، معمولاً لباس هایی می پوشیدند که یقه پیراهن و گریبانهایشان باز بوده، به طوری که گردن

و کمه، از سینه آنان نمایان می شد و از طرفی دامنه

ی پوشش هایی را که با آن، سر و موی خود را می پوشاندند نیز به شانه یا پشت سر می انداختند؛ به

طوری که گوش ها و بنا گوش و گوش واره ها آشکار می شد، لذا آیه ی مورد بحث نازل شد که

زنان باید پوشش های سر خود را از دو طرف برای گریبان و سینه خود بپفکنند تا تمام قسمت های

مذکور پوشیده شود. پوشش می تواند این حکم الهی را جامه عمل بگوشاند (گذشته از چادر که

حجاب برتر است) که حداقل چارقد یا روسری بلند و ساده یا مقنعه باشد تا علاوه بر پوشاندن کامل

سر و موها، زیر چانه و گوش ها و دور گردن و سینه را نیز کلاً بپوشاند. اما روسری های کوتاهی

که بعضی از این موانع را نمی پوشاند یا موقع چرخشی سر و صورت به سمت راست یا چپ و یا

وزش باد و غیره نمایان می سازد، نمی تواند پوشش شرعی و حجاب مورد سفارش خداوند را

محقق سازد ضمن اینکه این روسری ها رنگارنگ و زینتی است از مصداق آشکار کردن زینت در

برابر نامحرمان جامعه می باشد و حرام و گناه است. از این رو این گونه پوشش ها چیزی به جز فریب

دادن خود و آراستگی بیشتر و سست کردن پایه های اعتقادی و اخلاقی جوانان و قربانی شدن

های اعتقادی و اخلاقی جوانان و قربانی شدن

"حجاب و پوشش به خاطر تمایلات جنسی

مردان است" قرآنی - 1378 - ص 48

اگر زنان به این امر مهم توجه نداشته باشند ممکن است عواقب بدی به همراه داشته باشد و ضرر جبران ناپذیری به خود و درجه بعد به جامعه وارد شود.

"یکی از فلسفه های اجتماعی حجاب خداوند در آیه

31 سوره مبارکه نور به یکی از فلسفه های مهم

حجاب تصریح کرده و می فرماید: این حجاب

اسلامی برای آن است که زنان با ایمان؛ به عفاف و

حرمت و حریت شناخته شوند تا مورد تعرض و

مزاحمت افراد فاسق و هوس ران قرار نگیرند" (کوهی

، 1384، ص 308)

"قرآن کریم در جای دیگر در آیه 59 سوره احزاب

درباره حجاب می فرماید: حجاب، احترام به زن است

که نامحرمان او را از دید حیوانی ننگرند" (جوادی

آملی، 1386، ص 351)

"بر این اساس عفاف و پوشش کامل زن مسلمان

تجسم حرمت و بهترین سلاح اجتماعی اوست تا افراد

شهوت پرست و غافل به فکر تعرض و اذیت او نیفتند

و حتی نامحرمان او را از دید شهوانی نگاه نکنند.

افراد منحرف و مفسده جو همواره برای زنان عقیفه و

قوانین اسلام و فساد در جامعه نیست. بنابراین این

بخش آیه نیز مانند بخش قبل علاوه بر مرئیات

و جوب حجاب، حدود پوشش و حجاب زنان را

مشخص می نماید که تمام آن و موهای خویش را

در برابر مردان نامحرم بپوشاند و از جلوه گری

بپرهیزد، تا مباهات عفت و استعداد های عالی انسانی

خود و افراد جامعه، به ویژه فرزندان، در داشتن

شهوت ناشی از آن بسوزد و تباه گردد.

ج- زنان نباید جاذبه ها و زینت های خود را

آشکار سازند، جز برای شوهران خود (نور، 31)

... که دوازده مورد از محارم نسبی و سببی و غیر

اینها را ذکر فرماید: در این کلام حکیمانه الهی،

باز هم موضوع حجاب و حرمت خودآرایی و

خودنمایی زنان مورد تاکید قرار گرفته که آنان

حق ندارند زینتهای پنهان طبیعی - بدن و سینه و

سر و گردن و مو و مصنوعی خویش را ظاهر کنند

، مگر برای این موارد مذکور در صورتی که قصد

تهیج شهوت آنان نباشد، جز شوهر و وقوع آنان در

فساد و انحرافات نباشد و گرنه زن باید پوشیده تر

باشد و از آرایش های غلیظ و محرک اجتناب

نماید، مخصوصاً در محیط خانواده در برابر

فرزند و برادر تا اینکه کمک به گناه و انحراف

نشود (کوهی، 1384، ص 299-300-301-302)

احترامی ندارند آنها با با جرات برای زنان مزاحمت فراهم می کنند چون آرایش و جلوه گری چراغ سبزی است که مردان را سوی خود و ایجاد مزاحمت دعوت می نمایند به خاطر این موضوع است که مزاحمتان می گویند اگر خودشان می خواستند این چنین بیرون نمی آمدند. (کوهی ، 1384 ، ص 309)

در حالی که اگر از هر زنی که آرایش می کند و حجاب را رعایت نمی کند پیرس آیا قصد تحریک مردان را دارای جواب منفی می دهد و به شخصیت و غرور زن برمی خورد . اما توجه ندارد که انسان فطرتاً زیبایی را دوست دارد و جذب زیبایی می شود و خدایی که انسان را آفریده بهتر میداند چی برای ما خوب و چی برای ما بدست .

4. عفت در کردار

"وظیفه دیگری که آیه عنوان می کند این است که از اعمال و رفتارهای جلب توجه کننده پرهیز نماید. منظور این است که اعمال و رفتار رنان و استفاده از وسایل زینتی و عطسه و بوی خوشی نباید به نحوی باشد که باعث جلب توجه و تحریک مردان گردد ، بلکه باید خداپسندانه باشد ، چرا که اقتضای نهی آیه ها ، حرام و گناه کبیره

محجبه ، حرمت خاص و شخصیت والایی قائلند و از مزاحمت و سلب امنیت آنان شرم و حیا کرده و به خود اجازه تعرض نمی دهند و حتی چنین خیال باطلی را در سر نمی پرورانند . پس پوشش دینی نه تنها بند و حصار و مایه محدودیت نیست بلکه نشانه حرمت و حیثیت زن و باعث مصون ماندن او خواهد بود" (کوهی ، 1384 ، ص 308)

"حجاب موضوعی است که فطرت انسانها خواهان آن است پس هر کسی که در راه فطرت خویش گام بردارد و خواستار رشد و سعادت خود باشد خداوند او را به خود واگذار نمی کند بلکه او را هدایت می کند" (رحمتی ، 1391 ، ص 72).

حجاب و عفاف زینتی است که به او زیبایی اخلاقی و شخصیت و ابهت معنوی می دهد که نه تنها جنبه حیوانیت مردان را تحریک نمی کند بلکه انسانیت و فطرت و عقل های خفته ی آنها را بیدار می نماید . زیرا با اولین برخورد ، انسانیت و عظمت و وقار او را می بینند . اساساً جنبه حیوانیت انسان ، حیوانیت را تحریک و جنبه انسانیت انسان ، محرک انسانیت می شود . پس زنانی که جلوه گری می کنند و محرک حیوانیت مردان می شوند و ناخواسته خود را در معرفی نگاه مردان هوس باز قرار می دهند نزد آنان

بگویند و از هر گونه سخنان غیر ضروری و بیهوده، باطل و مخالف شرع و گناه آلود اجتناب شود که رعایت این امور موجب حفظ شخصیت و امنیت جسمی و جنسی و عرضی شما می شود. مراد از بیمار دل که آیه اشاره دارد کسانی است که در اثر فقدان یا ضعف ایمان از سلامت روحی و روانی و اعتدال نفسانی برخوردار نیستند و نمایش جاذبه های زنان و صحبت هوس انگیز آنان را به فکر گناه انداخته و امنیت چنین زنانی را به خطر می اندازند. طبق تفسیر مفسران از این آیه خطاب خداوند شامل تمام زنان است و خطاب به زنان به این خاطر است که دو ویژگی نرمش در سخن گفتن و خودنمایی دو خصیصه مشترک بین تمام زنان است و باید در پرتو ایمان و عفت، کنترل و تعدیل شود (کوهی، 1384، ص 313-314).

در جهان سخن گفتن از حمایت زن و گرامی داشتن مقام زن است. (موسسه فرهنگی هنری عاشورایی، 1391، ص 25)

اما اسلام عملاً به زن شخصیت داده و برای حفظ شخصیت و امنیت زن سفارش کرده و آیه و روایت دارد زن قبل از اسلام حق و حقوقی نداشت حتی دختر را مایه ننگ خانواده می دانستند. با ظهور اسلام زنان موقعیت اجتماعی و خانوادگی پیدا کردند زن

است. در پایان آیه همه اهل ایمان را دعوت به بازگشت و رجوع به خداوند در سایه عمل به دستوره‌های آرامش بخش او میکنند و توبه از گناهان را خواستار می شود و اینکه سعادت در گرو عمل به دستورات خداوند است و این که آخرت را چند روز دنیا بنازیم " (کوهی، 1384، ص 311)

5 عفت در گفتار

"قرآن کریم در بیانی زیبا، در عین احترام به استفاده زن از حق طبیعی خود در سخن گفتن و گفتگو با دیگران، آنان را از «خضوع در قول»¹ نهی کرده و فرموده:

گونه ای هوس انگیز سخن نگویند که بیمار دلان در شما طمع می کنند (احزاب، 32)

خضوع در قول، حالت خاصی از گویش، همراه با نرمی در گفتن و نازکی صدا در ادای کلمات است، نظیر سخن گفتن زن با همسر خود در مواقع خاص " (طاهری نیا، 1389، ص 158)

صدر آیه به کیفیت سخن گفتن و حرمت صحبت کردن با ناز و اشاره دارد و ذیل آیه مربوط به محتوای سخن است که باید شایسته باشد و مورد پسند خداوند و مورد قبول عقل سلیم. یعنی عادی و معمولی صحبت کنید و سخن حق و خوب

های راستین انسان و الهی و جایگزین شدن ضد ارزشها می گردد. خداوند آن را در آیات متعدد تأکیدی بیان می کند. اما منظور این نیست که زن به طور کلی در خانه بنشیند، بلکه این است که برای خودنمایی و تمسّش جاذبه های زنانه در میان مردم که عامل تضعیف سقوط ارزشهای الهی و انسانی است حاضر نشود.

چنان که سیره حضرت زهرا سلام الله نیز این بود که به هنگام ضرورت، در جامعه حضور شرعی، صحیح و عقیفانه داشتند، نه حضور با پایین آمدن ارزش و شخصیت زن، از بین رفتن عفاف. همین طور زنان بزرگ عالم دیگر به موقع ضرورت با حفظ حرمت حضور سرنوشت ساز در جامعه داشتند.

طبق آیه 33 سوره احزاب خودآرایی و خودنمایی و بدحجاب زنان، عمل جاهلانه ای است که زنان عصر جاهلیت قدیم به آن مبتلا بودند و زنان مسلمان نباید زیر بار چنین ننگی بروند ضمن اینکه آیه تعبیر به جاهلیت نخستین کرده یعنی جاهلیت دیگری همانند قبل از اسلام در پیش است و این یکی از پیشگویی های قرآن کریم است، که کاملاً با عصر ما منطبق می باشد و جاهلیت این عصر به اصطلاح متمدن به مراتب شدید تر و بدتر است که مظاهر

قبل از اسلام حق طبیعی زنده بودن را نداشت چه رسد به حقوق دیگر. پس ناجوانمردانه است که ما به دستورات دینی که به ما عزت و آبرو و حق حیات داد بی توجه باشیم و دنبال زیبایی های ناپایدار این دنیا باشیم که موجبات انحراف افراد جامعه را دنبال دارد و خسارت دنیایی و عذاب اخروی برای ما به بار می آورد. حضرت علی (ع) می فرماید: بندگان خدا

که از شما بر شما نگرهبانانی است، و از اندامهایتان مراقبانی، و حافظانی که کرده های شما را به درستی در حساب می آورند، و نفس های شما می شمارند (نهج البلاغه، خطبه 157)

پس هر کاری که در این دنیا مرتکب شویم ثبت و ضبط می شود و مورد بازخواست قرار می گیریم اگر توبه نکنیم.

خودنمایی در جاهلیت قدیم و جاهلیت مدرن

"زنان عرب قبل از اسلام دارای پوششی شایسته نبودند و زینتهای خود را آشکار می کردند تا اینکه اسلام ظهور کرد و دستوراتی مبنی بر پوشش در شرایط مناسب ابلاغ کرد تا زمینه نزول آیات و جوب حجاب و حرمت خودنمایی در جامعه آماده شد. اما بدلیل اهمیت موضوع و عدم توجه به آن باعث فساد اخلاقی فردی و اجتماعی و تباهی ارزش

... گفت و گو می کردند. من که از آنان بی زاری می جستم با متلک های گوناگون از جمله « تو امل هستی » و وامانده از اجتماعی مواجه می گردیدم. کم کم حرف های آنها در من اثر گذاشتو چند بار به اتفاق آنان همراه با تری از اضطراب به بعضی از خیابان ها و مجتمع های تجاری که اغلب محل تردد افراد لاابالی بود رتم. به مرور زمان در ظاهر خود تغییرات دادم و برای اینکه از آنها عقب نمانم با پسری طرح دوستی ریختم و آلوده به منافعی عفت شدم و در اثر ارتباط نا مشروع مبتلا به بیماری شدم و وارد باند فساد شدم. نامبرده در تمام مراحل تحقیق، یک لحظه آرام نداشت، مرتب اشک می ریخت و غبطه می خورد که چرا زندگی آرام خود را در اثر تحریک چند دختر بی تقوا از دست داده است. به راستی اگر « امل » به معنای دین داری، پارسایی و عفاف است این عیب نخواهد بود، بلکه یک شرافت بزرگ و افتخار آفرین است. این عواقب زیان بار نداشتن استقلال فکری و دور بودن از فرهنگ غنی قرآنی و اسلامی و ارتباط نداشتن با دوستان فاقد تقوا، می باشد (کوهی، 1384، ص 321-322)

نتیجه گیری:

برای اینکه جامعه آرام و رو به پیشرفت داشته باشیم باید افراد جامعه از لحاظ هویت و شخصیت در

وحشتناک آن در دنیای غرب مشهود است.

متأسفانه جوامع اسلامی و جامعه اسلامی ایران نیز تا حدودی تحت تاثیر فرهنگ مبتذل غرب قرار گرفته و بعضی از زنان و مردان مسلمان با فراموشی فرهنگ غنی اسلام و مخالفت با فرمان پروردگار عالم در راه و جوب حجاب عقیفانه و غیرت مردانه، پیرو فرهنگ بیگانه شده اند و ننگ جاهلیت مدرن را به جان خریدند. چنان که امام صادق (ع) از زیدر بزرگوارشان امام باقر (ع) در تفسیر آیه (و 318) مورد بحث فرمودند که یعنی به زودی جاهلیت دیگری خواهد آمد" (کوهی، 1384، ص 316-317)

تو امل هستی

" دختری در یک باند فساد دستگیر و از وی در خصوص علت حضور در آن باند سوال شد. او عنوان می دارد ماجرا طولانی و اسفبار است و این گونه شروع می کند: در مدرسه و محیط خانه محجوب و وساده به شمار می آمدم، اما در محیط مدرسه و کلاس درس شاهد رفتارهای ناهنجار بعضی از دانش آموزان بودم و آنان هر روز از مسائل خارج از مدرسه و خانه، شرکت در پارتی های مختلف، پرسه زدن در خیابان و ارتباط با پسران و

منابع و ماخذ

قران

نهج البلاغه

1. بانکی پور فرد - امیر حسین - آئینه زن - قم -

کتاب طه ، 1381

2. جوادی آملی - زن در آئینه جلال و جمال - قم -

مرکز نشر اسراء ، 1386

3. رفیعی - محسن - شریفی - معصومه - اربعین

حجاب - چاپ دوم - تهران - سپاه پاسداران ،

1389

4. رحمتی - محمد - بوستان حجاب - قم -

انتشارات جوانان موفق ، 1390

5. طاهری نیا - احمد - حضور زن در عرصه های

اجتماعی - اقتصادی از نگاه آیات و روایات - قم

- موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی ره ،

1389

6. قرائتی - محسن - تفسیر سوره نور - تهران -

مرکز فرهنگی درسهایی از قران ، 1375

7. کوهی - محمد رضا - آسیب شناسی شخصیت و

محبوبیت زن - چاپ دوم - قم - انتشارات

اشکان ، 1384

8. موسسه فرهنگی هنری عاشورایی - همراه با بانوی

مینوی - ترجمه جواد حسینی - قم - مرکز نشر

هاجر ، 1391

سطح خوبی باشند نمی شود انکار کرد که بیش از نیمی از افراد جامعه را زنان آن جامعه تشکیل می دهند بنابراین اگر شخصیت زنان جامعه حفظ شود جامعه ای سالم خواهیم داشت چرا که زنان جامعه در منسب های مختلف ایفای نقش می کنند به عنوان دختر ، مادر ، زن و ... و در این موقعیتها با حفظ شخصیت خود می توانند اثرات مثبت فراوانی و هله اول در خانواده و درجه دوم در جامعه بگذارند و با رعایت عفاف و حجاب در اجتماع ظاهر شوند تا حرمت و هویت آنها به عنوان یک انسان شناخته شود و کسی آنان را به دید جنسی نگاه نکند. اگر زن بدون توجه به دستورات خداوند که به رعایت پوشش و عفاف تاکید کرده عواقب جبران ناپذیری برای خود و بقیه افراد جامعه به وجود بیاورد دیگر جامعه سالم نخواهیم داشت و افراد جامعه به جای توجه به معنویت و مشغول بودن به امور فردی خود به بی حیایی و بی عفتی و گناه آلوده می شوند. زنان و مردان جامعه باید در همه احوالات خود عفاف داشته باشند. این موضوع به پژوهش های دیگری نیاز دارد و به این مطالب بسنده نمی شود.

عنوان: حقوق و تکالیف غیر مالی زن در خانواده

محقق: فرشته تجربه کار / **استاد راهنما:** دکتر یعقوب زاده

استاد داور: جناب آقای خرسند

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا

تاریخ دفاع: بهار 95

چکیده

تحقیق حاضر تحت عنوان حقوق و تکلیف غیر مالی زن در خانواده می باشد. حقوق در اصل از حق گرفته شده و به معنای آنچه کاملاً روشن و واضح می باشد و تکلیف نیز از کلفت به معنای سختی گرفته شده که انسان موظف به انجام آن در قبال حقوق می باشد. مهم ترین عامل ناسازگاری و اختلافات داخلی، آشنا نبودن زن و شوهر به وظایف و زناشویی و عدم آمادگی برای زندگی مشترک خانوادگی است، برای تصدی هر مقام و انجام هر کاری، تخصص و آمادگی یک شرط اساسی است لذا دانستن این مسئله که زن چه حق و تکلیفی غیر مالی در قبال خانواده دارد ضرورت تحقیق را ایجاب می نماید و تحقیق دارای فواید و اهداف عملی و نظری است. قلمرو تحقیق برای یک گروه و یا جامعه خاصی نیست هر چند که بیشتر جوامع اسلامی را در نظر گرفته است. ولی می تواند برای همه ی ادیان الهی و غیر الهی مفید باشد. این تحقیق از نوع توصیفی بوده و به روش مطالعه ای و فیش برداری انجام یافته است. زن و مرد از ابعاد مختلف جسمی، احساسی، و عاطفی با هم تفاوت های چشمگیری دارند. نیازمندی جسمی و روانی طرفین زندگی مشترک را ایجاب می نماید. زنان دارای حقوق غیر مالی زیادی در خانواده می باشند؛ از جمله: نیاز به سرپرستی مرد، احترام، امنیت، گذشت، قدردانی و تربیت فرزند، و نیز دارای تکالیف غیر مالی همچون شوهر داری، خوش اخلاقی، تمکین، سپاس گذاری و تشویق از شوهر می باشد.

کلید واژه ها عبارتند از: حقوق، تکلیف، خانواده، اسلام، غیر مالی.

عنوان: آثار محبت بین زن و شوهر از دیدگاه آیات و روایات / **محقق:** طیبه علی نیا

استاد راهنما: آقای جواد سلیمانی **استاد داور:** جناب آقای قاسمی

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا **تاریخ دفاع:** تابستان 95

محبت از مهم ترین مباحث اخلاقی در اسلام است و با توجه به عمیق بودن مطالب و نکات اخلاقی که در قرآن و روایات، در باب محبت بین اعضای خانواده به آن اشاره شده است، می توان از این منبع و فیض عظیم، در جهت استحکام اعضای خانواده بهره برداری کرد. خانواده به عنوان مهم ترین کانون بشری و عنصر اساسی در تشکیل، پیشرفت و موفقیت یک جامعه و ملت است، لذا سعادت هر جامعه ای منوط به نیک بختی خانواده های آن جامعه است. دست یابی به این مهم تنها از طریق شناسایی کامل عوامل تحکیم خانواده که از جمله آن محبت است امکان پذیر می باشد. عواملی که باعث افزایش محبت بین زن و شوهر می شوند عبارتند از: خلق های والا و کردارهای نیکو که شامل خوش اخلاقی، خوش رویی، هدیه دادن و... می باشد. مورد دیگر انجام وظایف که شامل انجام وظایف مشترک بین زن و شوهر که درک متقابل، همکاری، تشکر و قدردانی و... می باشد و وظایف خاص زن که تمکین، آراستگی و... و وظایف خاص مرد که سرپرستی، نظافت و آراستگی و... می باشد. و عواملی مانند تحقیر، لجباجت، بدبینی و... که آفات محبت می باشند و باعث از بین رفتن محبت می شوند. محبت تأثیراتی هم مانند تحکیم روابط و تربیت صحیح فرزندان دارد.

کلیده

کلید واژه:

محبت، خانواده، تحکیم روابط، وظایف، آفات، آیات، روایات، اخلاق

چکیده

تحقیق حاضر تحت عنوان رابطه عمل و ثواب و عقاب است. عنوان پژوهش حاضر بررسی مفهوم حقیقی عمل و شاخه ای مرتبط با آن یعنی عمل صالح و غیر صالح است. قطعاً اعمال درست انسانی ثمراتی بر زندگی انسان خواهد گذاشت که از منظر قرآن کریم و احادیث معصومین مورد تعریف قرار گرفته است. از آنجا که روشن شدن تناسب عمل با پادشاهی الهی سبب نشاط معنوی در بسیاری از مؤمنین می گردد درباره این مسئله مهم و ایمان شرط ثواب مطالبی ارزنده آورده شده است.

مهمترین روابط عمل با جایگاه انسان در عالم آخرت مورد بررسی قرار گرفته است. در بخشی از این مجموعه نگارش رابطه عمل با ثواب و عقاب به عنوان دو اصل حیات تأثیر گذار اخروی و فرجام کار انسان از جهت سعادت و شقاوت به خوبی طرح گردیده است تا موجب افزایش سطح آگاهی و شناخت خوانندگان برای توجه هر چه بیشتر به اعمال و رفتارشان شود. آنچه حائز اهمیت است اینکه قرآن کریم درباره اعمال انسان و رابطه عمل با ثواب و عقاب آیات نور آورده است. در بخش آخر این پژوهش رابطه مستقیم دنیا و آخرت مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به کلام الهی در قرآن کریم و بیان صریح ائمه هدی اثبات گردیده هر عملی که انسان در دنیا و عالم ماده انجام دهد تأثیر مستقیم بر رستگاری یا شقاوت مندی او در آخرت خواهد داشت با بیان مثالهایی روشن از تمثیل پیدا کردن اعمال انسان در آخرت فهمیده می شود این خود انسان است که اسباب رفاه حیات جاودان خویش را می سازد. امیدوارم با مطالعه دقیق این پژوهش تأثیری عمیق بر قلوب همه ما گذاشته شود و با توجه بیشتری به اعمال حیات دنیوی و ساخت حیات اخروی بپردازیم. و در انجام اعمال صالح مصداق این آیه شریفه باشیم: **السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ**.

کلید واژه ها : عنوان : رابطه بین عمل ثواب و عقاب از دیدگاه آیات و روایات

عمل، ثواب، عقاب، عمل صالح / **محقق :** لیلا قاسمی / **استاد راهنما :** دکتر محمد نیا

استاد داور : جناب آقای خرسند

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا

تاریخ دفاع : تابستان 95

عنوان: چگونگی حیات در عالم برزخ از دیدگاه آیات و روایات

محقق: نعیمه گلعلی / **استاد راهنما:** دکتر یعقوب زاده

استاد داور: جناب آقای خرسند

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا

تاریخ دفاع: بهار 95

چکیده

تحقیق حاضر تحت عنوان چگونگی حیات در عالم برزخ از دیدگاه آیات و روایات پرداخته است، برزخ و لغت و معنی حائل و حد وسط بین دو چیز را می گویند، و منظور از عالم برزخ در اصلاح قرآن و روایات عالمی بین این دنیا و عالم آخرت می باشد تحقیق درباره عالم برزخ که لزوماً ارواح پس از مرگ وارد آن می شوند و معلوم نیست چقدر به طول انجامد دارای اهمیت و ضرورت جهت تقویت ایمان و عمل صالح می باشد، تحقیق دارای اهداف نظری و عملی زیادی است و از مهم ترین اهداف آن استفاده عملی از یافته های تحقیق در موقعیت های زندگی می باشد، قلمرو تحقیق هر چند به آیات و روایات اسلامی اختصاص دارد و از این جهت می تواند نافع برای جوامع اسلامی باشد ولی از سوی دیگر می تواند برای ادیان و حیان و حتی غیر وحیانی دیگر نیز سودمند باشد، آیات و مخصوصاً روایات زیادی درباره عالم برزخ مطرح شد، ولی در این تحقیق یک ترتیب و توالی منطقی با توجه به چینش خوبی که صورت گرفته این تحقیق را از سایر مکتوبات دیگر ممتاز می کند روش تحقیق از نوع کتابخانه ای بوده و تحقیق از نوع تحقیق توصیفی می باشد. در این تحقیق مطالبی به اثبات رسیده است که مهم ترینشان عالم ملکوت، عالم طبیعت می باشد در این تحقیق روح انسان به خاطر تجرد بودن بنابر دلایل فلسفی و عقلی نمی تواند به عالم ماده تعلق یابد لذا از جسم جدا شده و وارد عالم دیگری می گردد که آن عالم بی شباهت به عالم خواب نیست و نیز تشابه و تفاوت های زیادی با عالم طبیعت و آخرت دارد در عالم برزخ حساب و کتاب به صورت کامل صورت نمی گیرد و نوعی مقدمه برای زندگی دیگر می باشد و البته یک سری پاداش و تنبیهات برزخی نیز در آیات و روایات ذکر شده است.

مهم ترین کلید واژه های تحقیق عبارتند از: حیا، عالم، برزخ.

عنوان: بررسی صبر و استقامت در استحکام زندگی زوجین / **محقق:** فرزانه علیزاده

استاد راهنما: دکتر یعقوب زاده

استاد داور: جناب آقای قاسمی

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا

تاریخ دفاع: بهار 96

چکیده

تحقیق حاضر تحت عنوان صبر و استقامت در استحکام زندگی زوجین و بررسی اثرات صبر و استقامت در مشکلات اقتصادی و هم چنین روحی-روانی اخلاقی پرداخته و از مهمترین ضرورت تحقیق شانه خالی نکردن زوجین در مقابل این مشکلات و تزلزل ایجاد نکردن در استحکام زندگی است و از مهمترین اهداف تحقیق فایده علمی و نظری می باشد.

روش تحقیق کتابخانه ای بوده و قلمرو تحقیق می تواند شامل همه زوجین در شرایطهای مختلف و سن های مختلف را در بر گیرد و در زندگی آحاد مردم نیز موثر است.

در کنار صبر و استقامت زوجین به برخی عوامل افزایش صبر و استقامت زوجین همچون ایمان، توکل، قضا و قدر الهی که سبب می شود زوجین در مقابل مشکلات همچون کوهی مقاوم قرار گیرند و چون معتقد هستند که خداوند هر کاری را به مصلحت و حکمتی انجام می دهد و سرای آخرتی نیز وجود دارد، در نتیجه در دنیا بر شاداند و گرفتاری ها و نعمتها صبر خواهند کرد.

در مشکلات اقتصادی آنچه را موجب افزایش صبر و استقامت زوجین می شود همچون روحیه زهد، قناعت، مدیریت و مصرف زوجین نیز که بی تاثیر در مقاومتشان نیست، مورد بررسی قرار گرفته است. از طرف دیگر در بعد مشکلات روحی-روانی اخلاقی آنچه به صبر و استقامت زوجین توصیه گردیده است استمداد از نسخه های استقامتی خداوند همچون صلاه، دعا و مباحث الگو قرار دادن اولیاء الله و ... است که نتیجه آن مقاوم بار آمدن زوجین در مقابل مصائب و مشکلات و شانه خالی نکردن از مسئولیت و سختی ها و حفظ آرامش و استمرار زندگی زوجین و هم چنین استحکام بنیان خانواده می باشد.

کلید واژه ها: اخلاق، صبر و استقامت، استحکام زندگی، اهداف زندگی، مشکلات، مصائب.

حکیره

عنوان: مخاطب شناسی در تبلیغ از دیدگاه قرآن

محقق: فاطمه خسروی

استاد راهنما: سرکار خانم برهانی

استاد داور: جناب آقای قاسمی

مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا

تاریخ دفاع: شهریور 96

عنوان تحقیق، مخاطب شناسی در تبلیغ از دیدگاه قرآن کریم است.

هدف از این تحقیق، نشان دادن اهمیت مخاطب شناسی از دیدگاه قرآن کریم است. شناخت مخاطبین جزء وظایف اصلی یک مبلغ است، زیرا مبلغی که به امر مهم تبلیغ مشغول می شود باید بداند ظرفیت افراد چگونه است. درجه آگاهی، اعتقاد و باور، تفاوت ها، شرایط محیط، مکان و حتی زمان تبلیغ، باید برای مبلغ شناخته شود. در این امر مبلغ می تواند از قرآن کریم، راهنمایی بگیرد. پس از معرفت پیدا کردن مبلغ نسبت به مخاطبین خود، باید از روش های تبلیغی در قرآن همچون لحن زیبا، تلقین، تمثیل، تشویق و تهدید، استفاده از هنر و... برای جذب مخاطبان استفاده کند. این تحقیق از منابع دسته اول هم چون؛ قرآن کریم، نهج البلاغه، اصول کافی و ... استفاده شده است.

بنابراین منظور از مخاطب شناسی از دیدگاه قرآن این است، که مبلغ بتواند مقصود خود را به بهترین وجه به مخاطب منتقل کند.

کلید واژه ها: مخاطب، تبلیغ، مخاطب شناسی، اصول مخاطب شناسی، روش های تبلیغی، قرآن.

اجرای برنامه ساعت پژوهشی براساس فایل‌های

ارسالی مرکز مدیریت در اردیبهشت 1396

فاطمه یکتا مدیر مدرسه فاطمیه (س) صومعه سرا گفت

باتوجه به ضرورت پژوهش در حوزه های علمیه

واهمیت پژوهشگری طلاب و دستورالعمل های رسیده

ازسوی مرکز مدیریت جهت رونق بخشیدن به پژوهش

در مدارس علمیه ،فایل‌های صوتی تصویری اساتید

محترم آقایان شریفی ،یوسفیان وهمچنین جناب آقای

حصاری معاونت محترم پژوهش حوزه های علمیه

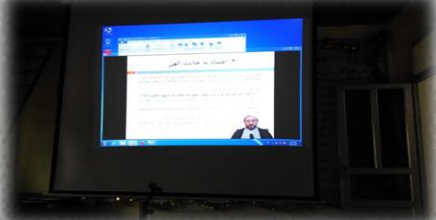
خواهران برای طلاب مدرسه به نمایش گذاشته

شدوطلاب از مباحث مطرح شده همچون اخلاق

پژوهشگری و...بهرمند گردیدند .

اخبار پژوهشی

حوزه

برگزاری نمایشگاه تحقیقات پایانی درحوزه

علمیه فاطمیه سلام الله علیها شهرستان صومعه سرا:

اردیبهشت 1396

فاطمه یکتامدیر مدرسه فاطمیه (سلام الله علیها) شهرستان

صومعه سرا گفت: نمایشگاه تحقیقات پایانی طلاب

مدرسه با موضوعات ولایت فقیه، تربیت، اخلاق، و ...

در مدرسه علمیه برگزار گردید و طلاب با آثار پژوهشی

فارغ التحصیلان مدرسه آشنا شده و در راستای تحقیقات

خود از آنها استفاده نمودند.

برگزاری کارگاه روش مطالعه و یادگیری

مورخ 13 تیر 96 کارگاه روش مطالعه و یادگیری زیر نظر

استاد گرامی سرکار خانم کامران به مدت 4 ساعت

برگزار گردید، این کارگاه که برطبق کتاب روش

مطالعه و یادگیری جناب آقای دکتر سیف و خود آموز

مقدمات پژوهش دکتر اسلامی پورا اجرا گردید، طلاب

با روشهای مختلف مطالعه و چگونگی بکارگیری این

روشها در طول دوران تحصیل و... آشنا شدند.

ثبت شش گروه تحقیقی برای مسابقه رشددر

سامانه فراخوانهای پژوهش با موضوعات

اخلاق کسب و کار، محرمیت

فرزندخوانده، عده طلاق، تنوع پذیری

پوشش، فضای مجازی، خرافه

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم :

نوم العالم افضل من عبادہ العابد

خواب دانشمند از عبادت عابد بهتر است .

نهج الفصاحه / ص 633 / ح 3138

آدرس : صومعه سرا - خیابان طالقانی - رو به روی میدان عربان - حوزه علمیه فاطمیه سلام الله علیها

تلفن : 01344323350   دورنگار : 01344322030

آدرس وبلاگ پژوهشی مدرسه :

پژوهش مدرسه علمیه فاطمیه سلام الله علیها صومعه سرا   pajoohesh-somesara.kowsarblog.ir

- ۷. نگارش گزارش پژوهش
- ۸. آشنایی با شیوه‌های متنوع ارائه پژوهش
- ۹. تحلیل پژوهش به مقاله، کتاب، پوستر، سخنرانی و نگاه

- ۴. ساخت ابزار مناسب برای گردآوری داده
- ۵. انتخاب منبع داده
- ۶. گردآوری و تحلیل داده

- ۱. آشنایی با مبانی و ضروریات انواع پژوهش
- ۲. رصدهنگام دانشی و بیان مسئله
- ۳. طراحی مدل مفهومی پژوهش

